

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

**Dospívající v dětských domovech
Královéhradeckého a Pardubického kraje a jejich
pohled na budoucí manželství a rodičovství**

Bakalářská práce

Autor: Lucie Kakasová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.
Oponent práce: doc. PhDr. Iva Jedličková, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor: Lucie Kakasová

Studium: P19P0135

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Dospívající v dětských domovech Královéhradeckého a Pardubického kraje a jejich pohled na budoucí manželství a rodičovství**

Název bakalářské práce AJ: Adolescents in Children's Homes in the Hradec Králové and Pardubice Regions and Their Point of View on Future Marriage and Parenthood

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá tématy perspektiv manželství a rodičovství z pohledu dospívajících, kteří vyrůstají v dětských domovech. Cílem práce je zjistit, jaké názory a postoje zaujmají k budoucímu manželství a rodičovství dospívající z vybraných dětských domovů, jaký je jejich aktuální pohled na jejich životní vztahovou perspektivu. Teoretická část bakalářské práce se zaměřuje na charakteristiku dospívajících z pohledu psychologie a sociologie a také na manželství, resp. partnerství a rodičovství v kontextu utváření postojů dospívajících, kteří žijí mimo vlastní orientační rodinu v dětských domovech. Na teoretickou část navazuje část empirická, v níž je popisována metodologie průzkumného šetření. Rovněž jsou v této části uváděny výsledky orientačního výzkumného šetření, které zachycuje názory a postoje dospívajících z dětských domovů na budoucí manželství a rodičovství.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

KATRŇÁK, Tomáš et al. Na prahu dospělosti: partnerství, sex a životní představy mladých v současné české společnosti. Praha: Dokořán, 2010. ISBN 978-80-7363-352-3.

KRAUS, Blahoslav et al. Středoškolská mládež a její svět na přelomu století. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-125-1.

MATOUŠEK, Oldřich. Ústavní péče. Vyd. 2. přeprac. a rozš. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-71-6.

ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5

Garantující pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Iva Jedličková, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 1.2.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Dospívající v dětských domovech Královéhradeckého a Pardubického kraje a jejich pohled na budoucí manželství a rodičovství vypracovala pod vedením vedoucího práce PhDr. Jiřího Kučírka, PhD. samostatně a uvedla jsem všechny použité zdroje a literaturu.

V Hradci Králové dne 20. 4. 2022

Lucie Kakasová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Jiřímu Kučírkovi, Ph.D., za odborné vedení při zpracovávání této práce. Dále bych ráda poděkovala všem ředitelům a ředitelkám dětských domovů, kteří mi umožnili provedení průzkumného šetření, a také všem respondentům, bez nichž by nebylo možné šetření uskutečnit. V neposlední řadě patří poděkování také mé rodině a mému snoubenci za jejich podporu a trpělivost.

Anotace

KAKASOVÁ, Lucie. *Dospívající v dětských domovech Královéhradeckého a Pardubického kraje a jejich pohled na budoucí manželství a rodičovství*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 66 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá tématy perspektiv manželství a rodičovství z pohledu dospívajících, kteří vyrůstají v dětských domovech. Cílem práce je zjistit, jaké názory a postoje zauímají k budoucímu manželství a rodičovství dospívající z vybraných dětských domovů, jaký je jejich aktuální pohled na jejich životní vztahovou perspektivu. Teoretická část bakalářské práce se zaměřuje na charakteristiku dospívajících z pohledu psychologie a sociologie a také na manželství, resp. partnerství a rodičovství v kontextu utváření postojů dospívajících, kteří žijí mimo vlastní orientační rodinu v dětských domovech. Na teoretickou část navazuje část empirická, v níž je popisována metodologie průzkumného šetření. Rovněž jsou v této části uváděny výsledky orientačního výzkumného šetření, které zachycuje názory a postoje dospívajících z dětských domovů na budoucí manželství a rodičovství.

Klíčová slova: dospívající, manželství, rodina, rodičovství, dětský domov.

Annotation

KAKASOVÁ, Lucie. *Adolescents in Children's Homes in the Hradec Králové and Pardubice Regions and Their Point of View on Future Marriage and Parenthood*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022. 66 pp. Bachelor thesis.

The bachelor thesis is looking into the topic of marriage and parenthood perspective seen from the point of the adolescence growing up in the children's homes. The aim of the thesis is to find out the attitude to the future marriage or parenthood of the adolescence from the selected children's homes and also their current outlook on their life relationship perspective. The theoretical part of the bachelor thesis focuses on the characteristics of the adolescence from the perspective of psychology and social science. It also focuses on the marriage, or more precisely, partnership and parenthood in the context of the forming attitude of the adolescence that are living out of their family of orientation in the children's homes. The theoretical part is followed by the empirical part, which includes the description of the survey research methodology. This part also includes the result of the indicative research survey, which captures the opinion and attitude on the future marriage and parenthood of the adolescence from the children's homes.

Keywords: adolescents, marriage, family, parenthood, children's home.

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:.....

Podpis studenta:.....

Obsah

Úvod	9
1 Období dospívání.....	11
1.1 Sociologické pojetí dospívajícího jedince.....	11
1.2 Období dospívání z hlediska psychologie.....	15
1.3 Dospívající jedinec z pohledu trestního práva	18
2 Manželství a partnerské soužití.....	20
2.1 Manželství	20
2.2 Alternativní formy partnerského soužití	23
3 Rodina a rodičovství.....	27
3.1 Rodina	27
3.2 Rodičovství	31
4 Ústavní výchova	37
4.1 Dětský domov	37
4.2 Výchova k manželství a rodičovství v dětských domovech	38
4.3 Dětské domovy v České republice.....	41
5 Kvalitativní šetření zaměřené na pohled dospívajících z dětských domovů na jejich případné budoucí partnerství, manželství a rodičovství	43
5.1 Projekt kvalitativního šetření	43
5.2 Analýza a interpretace výsledků kvalitativního šetření	48
5.3 Shrnutí kvalitativního šetření	56
Závěr	59
Seznam použitých zdrojů	61
Přílohy.....	67

Úvod

Manželství a rodičovství představuje nemálo důležitou část života každého z nás. Jedná se o dvě společensky uznávané instituce, které jsou přítomny snad v každé, námi známé kultuře, přičemž právě na kultuře, a také na aktuálním stavu společnosti závisí to, jak je k těmto institucím přistupováno, jak jsou vnímány a hodnoceny.

Nejenom v České republice manželství a rodičovství prošlo a stále prochází řadou změn. Mezi výrazné změny se řadí pokles sňatečnosti, nárůst rozvodovosti, dále také pokles porodnosti, trend odkládání rodičovství na pozdější dobu a nejenom s tím související pokles plodnosti, objevuje se fenomén bezdětnosti, stále více dětí se rodí mimo manželství, také dochází k odkládání vstupu do manželství na pozdější dobu či dochází k nárůstu počtu homosexuálních párů a nesezdaných soužití. Tyto změny lze současně vnímat také jako určité trendy dnešní doby, kdy je manželství a rodičovství stavěno do pozadí na úkor většího důrazu kladeného na vzdělávání, budování kariéry nebo cestování a získávání nových zážitků.

Tato bakalářská práce se zaměřuje na manželství a rodičovství v kontextu budoucnosti dospívajících z dětských domovů. Je pravděpodobně zcela na místě se domnívat, že problematice dospívání a utváření postojů v souvislosti s plánováním budoucnosti, konkrétně s případným budoucím manželstvím a rodičovstvím je v dětských domovech věnováno jen pramálo pozornosti, pokud zde tedy vůbec nějaká příprava na rodičovství a s tím související potřeby a povinnosti probíhá.

Teoretická část bakalářské práce se zaměřuje na vymezení období dospívání, a to ze tří hledisek, kterými jsou hledisko sociologické, psychologické a trestněprávní. Dále se věnuje vymezení manželství a s ním souvisejícím skutečným, vymezení alternativních forem partnerského soužití, kterých v současné době stále přibývá, rovněž je věnována pozornost rodině, rodičovství a okolnostem, které s nimi souvisí. V neposlední řadě je uvedena charakteristika dětských domovů, seznámení se situací dětských domovů v České republice a prostor je také věnován výchově k manželství a rodičovství v tomto typu ústavní výchovy.

Praktická část zahrnuje seznámení s projektem průzkumného šetření, jehož součástí je představení cílové skupiny, stanovení cíle a otázek, charakteristika kvalitativního výzkumu a interview, a také seznámení s realizací šetření. Další součástí je poté analýza a interpretace získaných výpovědí a jejich následné shrnutí.

Cílem této práce je poté zjistit, jaký pohled zaujímají dospívající z dětských domovů na své případné budoucí manželství a rodičovství a zda pobyt v dětském domově nějak ovlivnil jejich pohled na tyto dvě instituce. Zmapování pohledu dospívajících je uskutečněno formou kvalitativního šetření, konkrétně prostřednictvím interview, přičemž získané výpovědi si kladou za cíl odpovědět na otázku, jaký pohled zaujímají dospívající z dětských domovů na své případné budoucí manželství a rodičovství.

Celkovým záměrem této bakalářské práce je poté snaha přispět k nastínění či případnému prohloubení poznatků o pohledu dospívajících z dětských domovů na manželství a rodičovství, přičemž tato cílová skupina byla zvolena zejména z důvodu, že bývá v rámci výzkumů a obdobných průzkumných šetření často opomíjena.

1 Období dospívání

Období dospívání je v životě každého jedince poměrně náročnou životní etapou, jelikož dochází k velkému množství změn, a to jak po stránce fyzické, tak i po stránce psychické a sociální. Dospívající jedinec si začíná uvědomovat svou roli ve společnosti, začíná si utvářet trvalejší partnerské vztahy a rovněž začíná přemýšlet o své budoucnosti. Nejen v rovině profesní, ale i v rovině osobní, kam se řadí i případné manželství a rodičovství.

Pojem dospívající označuje určitou věkovou kategorii jedinců, avšak přesné vymezení a stanovení jednotné definice této kategorie není zcela možné, jelikož se na ní odborníci a autoři četných publikací zcela neshodují. Další problém spočívá v tom, že existuje několik hledisek, jak je možné na dospívajícího jedince nahlížet. Mezi zmíněná hlediska patří hledisko sociologické a psychologické. Rovněž oblast práva nahlíží na dospívajícího odlišně. A právě této skutečnosti jsou věnovány následující kapitoly, které poukazují na diverzitu terminologie a věkového vymezení období dospívání.

1.1 Sociologické pojetí dospívajícího jedince

V sociologii jsou dospívající jedinci označováni pojmem mládež. Velký sociologický slovník (1996) charakterizuje mládež jako skupinu jedinců, kteří se odlišují od zbylé populace svými určitými biologickými, psychickými a sociálními znaky. Z hlediska věku je tato skupina vnímána jako nepřesně vymezená. Oproti tomu Průcha, Walterová, Mareš (2003) v Pedagogickém slovníku charakterizují mládež jako sociální skupinu, jejíž členové se odlišují od zbylé populace zejména svým myšlením, chováním, uznávanými hodnotami, postoji a normami, přičemž každá generace mládeže si vytváří své vlastní hodnoty. B. Kraus (1999; In: Kraus a kol., 2006, s. 9) uvádí, že „*mládež lze považovat za specifickou sociální skupinu, která není ještě plně výkonná ve sféře pracovní ani ve sféře společenské. Představuje tu část populace, která již není dětmi a nepatří ještě mezi sociálně dospělé*“.

V případě vymezení mládeže z hlediska věku je tato skupina poněkud nesourodá. O věkovém rozmezí mládeže pojednává celá řada autorů, která se ve většině případů shoduje na stanovení dolní hranice, avšak v názorech na horní hranici se rozchází. Pro srovnání si uvedeme několik možných rozmezí dle různých autorů a mezinárodních organizací, které uvádí B. Kraus (2006):

- Pedagogický slovník: 15–25 let;
- dokumenty UNESCO: 18–26 let;
- materiály OSN: 15–24 let
- B. Kraus: 15–25 (30) let;
- P. Ondrejko: 13–32 let.

B. Kraus neuvádí jednoznačnou horní hranici, jelikož dle jeho názoru je pro její stanovení rozhodující moment, kdy jedinec ukončí svou přípravu na profesi, přičemž dodává, že zmíněná hranice 30 let se vztahuje na studenty vysokých škol. P. Ondrejko uvádí poněkud širší věkové rozmezí mládeže. Jako horní hranici stanovil věk 32 let. Důvodem je skutečnost, že Ondrejko považuje za ukončení období dospívání moment, kdy jedinec začne plnohodnotně pracovat a vstoupí do manželství (Kraus, 2006).

Jedinec prochází v průběhu svého života neustálým vývojem. Nejprve prenatálním, později výrazným biologickým a následně i psychickým a mentálním vývojem, který provází vývoj sociální. Sociální vývoj, jinak řečeno sociální zrání je proces vývojových změn, které se týkají postojů a chování mládeže. Tento proces se odehrává v souladu se změnami sociálních pozic a rolí jedince a souvisí se změnami ve společnosti. Výsledkem sociálního zrání je změna postavení jedince z objektu společenské péče ve společenský subjekt (Sak, 2000).

B. Kraus (1999) uvádí, že v souvislosti se sociálním zráním existuje několik uzlových bodů, jež jsou pro dospívajícího jedince důležité a pro následující dospělý život rozhodující. Jako první zmiňuje rozhodování o budoucím povolání, následné ukončení středního vzdělávání a zařazení do pracovního procesu, případně pokračování ve studiu na vysoké škole. Pro potřeby této práce je však zásadní uzlový bod týkající se volby partnera, založení rodiny a s tím související narození dítěte. Jedná se o důležité mezníky, jež provází mládež po celou dobu dospívání a determinují její budoucí život. Zároveň tento vstup do dospělosti a jeho úspěšné zvládnutí je ověřením toho, zda byl proces socializace dospívajícího jedince úspěšný či nikoli.

Se sociálním zráním souvisí také proces socializace. Socializaci lze definovat jako proces, v němž se jedinec začleňuje do společnosti, osvojuje si společenské vztahy, a také si tvoří vazby s dalšími lidmi (Knotová a kol., 2014). Průcha, Walterová, Mareš (2003, s. 216) definují socializaci jako „celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu

a začleňuje se tak do společnosti.“ Dodávají také, že socializace je uskutečňována prostřednictvím sociálního učení, sociální komunikace a interakce, dokonce i prostřednictvím nátlaku, přičemž socializace probíhá zejména v prostředí rodiny a školy, a také na ni mají vliv masmédiá.

Socializace se vyznačuje několika základními znaky, jimiž jsou dlouhodobost – jedná se o celoživotní proces, oboustrannost – vzájemně na sebe působí člověk a prostředí, plánovitost – socializace je uskutečňována podle nějakého záměru, s určitým cílem, zároveň však i nahodilost – určité aspekty socializace nelze plánovat, např. socializace prostřednictvím volnočasových aktivit a normativnost – utváření vlastních hodnot, přijímání společenských norem (Knotová a kol., 2014). Socializace má mimo základních znaků také určité složky. Z. Helus (1973) vymežil čtyři následující složky socializace:

- hodnotově normativní;
- mezilidsky vztahová;
- rezultativní;
- osobnostní.

Každá z těchto složek je charakterizována jistými znaky, které popisuje P. Macek (2003). Uvádí, že první ze zmíněných složek je tvořena projevem společnosti o jejích hodnotách a normách, ideálech, přesvědčeních atd. Složka mezilidsky vztahová představuje interakci mezi lidmi, jež je ovlivněna existencí zmíněných hodnot a norem. Sám Helus (1973, s. 23–24) uvádí, že v rámci této složky socializace dochází *„ke konkrétním formám realizace lidské vzájemnosti.“* Resultativní složka systému je poté výsledkem spolupráce lidí jednajících v přímé interakci a jedná se nejen o materiální produkty společnosti, ale i o kulturu a jednotlivce, jež je produktem procesu socializace. Na závěr čtvrtá, osobnostní složka je výsledkem individualizace jedince v rámci socializačního procesu, kdy jedinec získal své zvláštní osobnostní charakteristiky (Macek, 2003).

V rámci socializace dochází také k novým situacím, jimž musí dospívající čelit, a k celé řadě změn, které se uskutečňují postupně v závislosti na životní etapě, v níž se jedinec aktuálně nachází. V období dospívání dochází k tomu, že se jedinec ujímá nových sociálních rolí, chystá se na budoucí povolání (profesní příprava) a na odchod od rodičů. Toto období je rovněž obdobím hledání vlastní hodnotové orientace a utvářením postojů k autoritám (Jandourek, 2009).

Zaměříme-li se na to, čemu se mládež nejvíce věnuje, pak se jedná především o profesní přípravu a partnerské vztahy a s tím spojenou přípravu na budoucí manželství a rodičovství. Období dospívání je totiž obdobím, kdy si jedinec začne uvědomovat rostoucí potřebu citového pouta s jinými osobami, než jsou rodinní příslušníci. O zmíněné přípravě na manželství a rodičovství píše P. Sak (1985) ve své publikaci Sociální vývoj mládeže. Uvádí, že tato příprava je charakteristická pro mládež ve věku od 19 do 23 let, přičemž roli rodiče přebírají zejména ženy. Jedinec v tomto věku hledá partnera vhodného pro založení rodiny, prostřednictvím různých známostí se učí roli manžela, resp. manželky, rozumová a volní stránka osobnosti dozrává a partneri se vzájemně učí přizpůsobovat se potřebám toho druhého. Během manželského soužití vzrůstá důvěra a pocit bezpečí, manželé si budují zázemí, získávají společné zážitky, utváří si vlastní hodnoty a normy. Toto vše je předpokladem pro úspěšné manželství i rodičovství. Předpokladem je rovněž i materiální zabezpečení rodiny. Shrneme-li tato fakta, dojdeme k závěru, že hledání partnera, utváření rodinného zázemí a vypořádávání se s rolí manžela, resp. manželky (případně partnera, resp. partnerky) patří mezi typické činnosti mládeže a lze je považovat za společné rysy mládeže.

Dále členy mládeže spojují určité charakteristické osobnostní rysy. Kraus (1999, s. 77) uvádí, že se jedná zejména „o zvýšenou míru kritičnosti, touhu po samostatnosti, svobodě myšlení a jednání, o značné sebevědomí“. Dále se také jedná o proměny vzorů, změnu vztahů k autoritě, zejména ve spojitosti s rodiči, o dychtivost po dobrodružství, zranitelnost, impulzivitu, o intenzitu citů a rychlost jejich střídání či o touhu po romantice (Kraus, 1999). Členy mládeže spojuje rovněž to, že patří do stejné generace, že se nachází v totožném životním stádiu označovaném pojmem mládí, které lze definovat jako období života mezi dětstvím a dospělostí, kdy se utváří podmínky pro budoucí reprodukci (Velký sociologický slovník, 1996).

Charakteristiku současné mládeže (období dospívání) předkládá i Bílá kniha Evropské komise (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2002, s. 8, online). V tomto dokumentu je uvedeno následující:

- „doba mládí se prodlužuje;
- život již neprobíhá přímočaře;
- běžné, kolektivní modely ztrácejí význam a jsou nahrazovány životními osudy, které nabývají stále individuálnějších forem.“

První bod popisuje skutečnost, kdy členové mládeže vstupují do jednotlivých životních etap (nástup do práce, založení rodiny,...) déle, než tomu bylo v dřívějších letech. Druhý bod je poté odrazem skutečnosti, kdy jedinec zastává více rolí najednou, například je studentem a současně již má rodinu a pracuje. Poslední bod je výrazem toho, že etapy, v nichž se jedinec věnuje povolání či rodině, již neprobíhají standardním způsobem, jako tomu bylo dříve (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2002, online).

1.2 Období dospívání z hlediska psychologie

Z hlediska psychologie jsou jedinci v období dospívání označováni jako adolescenti, tedy období dospívání je obdobím adolescence. Stejně jako v případě definice mládeže, ani v tomto případě nepadá mezi odborníky jednotná shoda na definici adolescence.

P. Macek (2003) uvádí, že pojem adolescence má svůj původ v latině a je odvozen od slova *adolescere*, což znamená dorůstat, dospívat či mohutnět. Dále zmiňuje, že adolescence vyznačuje určitou etapu v životě člověka, konkrétně období mezi dětstvím a dospělostí. M. Vágnerová (1996, s. 295) charakterizuje adolescenci jako „*druhou fázi relativně dlouhého časového úseku dospívání.*“ K tomu dodává, že adolescence představuje přechodné období. Nikolí však z hlediska biologického, ale spíše z hlediska psychologického a sociálního. Oproti tomu B. Geist (1992) definuje adolescenci jako životní etapu mezi pubertou a ranou dospělostí, která je provázána utvářením postojů, rozvojem sebevědomí a nezávislosti, a také integrací osobnosti jedince. Dle R. Skorunkové (2013) je poté adolescence přechodným obdobím, kdy se jedinec připravuje na dospělost a dostává příležitost stát se dospělým ve všech společnostech vyžadovaných ohledech. Jako adolescent je poté označován jedinec nacházející se v období adolescence, jenž se vyznačuje téměř ukončeným psychickým a fyzickým vývojem, nedůvěrou k autoritám, sklonek k riskantnímu chování, intenzivní emocionalitou a rozvolňující se vazbou s rodiči (Průcha, Walterová, Mareš, 2003).

V souvislosti s věkovým vymezením adolescence panuje mezi odborníky a autory četných publikací vcelku shoda. R. Skorunková (2013) uvádí věkové rozmezí od 15 do 20 let. Stejně vymezení, tedy věk 15–20 let uvádí i M. Vágnerová (1996). Rovněž P. Macek (2003) udává věk 15–20, avšak ještě dodává, že horní hranice může být i věk 22 let. Stejně věkové rozmezí jako P. Macek, tedy věk 15–20 (22) let, uvádí i J. Smik (2001). Jandourek (2001) udává věk od 14 do 22 let.

Je třeba také zmínit, že lze rozlišovat tři fáze adolescence, a to časnou adolescenci: od 10–11 do 13 let, střední adolescenci: 14–16 let a pozdní adolescenci: 17–20 let (Macek, 2003). Novotná, Hříchová a Miňhová (2004) uvádí ve své publikaci *Vývojová psychologie* členění adolescence také do tří fází, přičemž autorkou tohoto členění je, jak sami zmiňují, americká psycholožka Elizabeth B. Hurlock. První fáze je označována jako preadolescence a trvá v rozmezí od 10 do 12 let. Druhou fází je raná adolescence, jež trvá od 13 do 16 let a poslední fází je pozdní adolescence, u níž je uveden věk od 17 do 21 let. Z těchto údajů lze odvodit, že nejužívanějším a pravděpodobně i nejvhodnějším vymezením období adolescence je věkové rozmezí od 15 do 20 let.

Zaměříme-li se na jednotlivé fáze adolescence, jak je uvádí P. Macek (2003), pak zjistíme, že první zmíněná fáze, kterou je časná adolescence, se z hlediska věku překrývá s obdobím pubescence, které dle Novotné, Hříchové a Miňhové (2004) probíhá ve věku od 11 do 15 let. A právě i časná adolescence je částečně vsazena do tohoto věkového rozmezí, konkrétně do období mezi desátým (jedenáctým) a třináctým rokem života. Pro časnou adolescenci jsou typické změny související s postupným dospíváním, jako jsou biologické změny, konkrétně pohlavní dozrávání či fyzické změny projevující se proměnami tělesného vzhledu. Dochází rovněž i ke změnám v oblasti psychické a sociální, konkrétně se jedná například o zvyšující se zájem o opačné pohlaví, vývoj kognitivních funkcí či ukončení základního vzdělávání (Macek, 2003).

Druhou fází je střední adolescence, jež je vsazena do období mezi čtrnáctým a šestnáctým rokem života. Pro tuto fázi jsou typické úvahy o budoucnosti a snaha adolescentů odlišit se od ostatních, zejména pomocí oblečení či hudby. Zde můžeme hovořit o specifickém životním stylu či o subkultuře mládeže. Také je to období, kdy jedinec hledá svou identitu. Pozdní adolescence je datována mezi sedmnáctý a dvacátý (případně pozdější) rok života. Vyznačuje se ukončením vzdělávání, hledáním místa na trhu práce, utvrzováním identity a úvahami o plánech do budoucna, jak v oblasti profesní, tak v oblasti partnerských vztahů (Macek, 2003).

V období adolescence dochází k celé řadě vývojových změn. Dle značné části autorů lze jednotlivé změny kategorizovat do čtyř skupin, a to na biologické, psychosociální, emocionální a kognitivní, přičemž jsou vzájemně propojeny. Z hlediska biologických změn dochází zejména ke zrychlenému růstu a k hormonálním změnám, s nimiž je spojen vývoj sekundárních pohlavních znaků. Dále dochází ke kognitivním

změnám, konkrétně se rozvíjí abstraktní myšlení a mění se paměť, což vede ke zvýšené schopnosti uvažovat a variabilně řešit problémy. Z hlediska emocionálních změn dochází k diferenciaci citových prožitků a narůstá počet vyšších citů. U adolescentů se ve vyšší míře objevuje emoční labilita. V neposlední řadě dochází ke změnám v oblasti vztahů. Ve vztahu k sobě samému i k druhým lidem, jako jsou rodiče, sourozenci, vrstevníci, blízcí přátelé a případní partneři (Macek, 2003). Oblast vztahů, zejména vztahy s nukleární rodinou a později i s dalšími lidmi jsou předpokladem pro fungující budoucí vztahy, a to jak pro vztahy s vlastní biologickou rodinou, tak i pro vztahy, přátelské, partnerské a rodičovské (Tyrlík, Dvořáková-Jelínková, 2006). Ke vztahům v rodině Gullotta, Adams a Markstrom (2000) dodávají, že mezi mladými a starými vždy existovala neshoda, avšak nikdy se nejednalo o bující konflikt. U mladých lidí, ač netouží po neustálé přítomnosti rodičů, zůstává potřeba podpory rodičů a přítomnosti jejich ochranných křídel v počátcích přípravy na jejich vlastní role dospělých. A přestože interakce mezi rodiči a dospívajícími v období adolescence klesá, vliv rodičů i přes to zůstává vysoký.

Pro období adolescence jsou typické nejenom určité vývojové změny, ale také naplnění vývojových úkolů. O těchto úkolech se zmiňuje ve své publikaci z roku 1964 R. J. Havighurst, který uvádí celou řadu vývojových úkolů, z nichž jich pár uvedeme tak, jak je modifikují Novotná, Hříchová, Miňhová (2004, s. 57):

- *„přijetí vlastní fyzické struktury a role svého pohlaví;*
- *vytvoření nových vztahů k vrstevníkům obojího pohlaví;*
- *emocionální nezávislost na rodičích a ostatních dospělých;*
- *získání jistoty o ekonomické nezávislosti;*
- *výběr povolání a příprava na ně;*
- *příprava na manželství a rodinný život.“*

Také E. Erikson (2002) uvádí, že každé vývojové období je spojeno s určitým vývojovým úkolem, s určitými protichůdnými tendencemi, s nimiž se musí jedinec vypořádat a jejichž úspěšné zvládnutí je předpokladem pro budoucí život bez komplikací, jež by mohly plynout z nesplnění vývojového úkolu.

Macek (2003) zmiňuje, že hledání vlastní identity není pouze otázkou období adolescence, avšak právě v tomto období je nejvíce aktuální. Stejně tak Erikson (1995) považoval období adolescence za období spojené s utvářením vztahu k sobě samému a s hledáním vlastní identity, což je dle jeho názorů zároveň hlavní vývojový úkol

adolescence. Rovněž charakterizoval období adolescence jako konflikt mezi ego identitou a nutností nalézt své postavení ve společnosti. Vágnerová (1996, s. 237) také zmiňuje, že dle Eriksona je „*dospívání charakteristické hledáním vlastní identity, bojem s nejistotou a pochybnostmi o sobě samém, o své pozici ve společnosti atd.*“ Novotná, Hříchová, Miňhová (2004) k Eriksonovi ještě dodávají, že vytvoření vlastní identity považoval za dosažení dospělosti.

Cílem adolescence by měl být člověk, jenž bude samostatný, nezávislý a zodpovědný, schopný založit vlastní rodinu a plnit úkoly vyplývající z profesního života a udržovat mezilidské vztahy (Smik, 2001).

1.3 Dospívající jedinec z pohledu trestního práva

Na rozdíl od sociologického a psychologického pojetí dospívajícího jedince, je vymezení z pohledu trestního práva podstatně snazší. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) označuje dospívajícího jedince pojmem mládež, jímž jsou myšleny děti a mladistvý. Dítětem mladším patnácti let se podle § 2 odst. 1 písm. b) tohoto zákona rozumí jedinec, který „*v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku*“ Pro potřeby této práce je však důležitější pojem mladistvý, kterým je podle tohoto zákona (§ 2 odst. 1 písm. c)) jedinec, jenž „*v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok a nepřekročí osmnáctý rok svého věku.*“ Zákon ještě dodává, že mladistvým je i jedinec, jenž „*v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok věku, ale u něhož není možné bez důvodné pochybnosti určit, že v době spáchání provinění překročil osmnáctý rok věku*“ (§ 2 zákona č. 218/2003 Sb.).

Na určité rozdíly můžeme narazit v případě, že budeme hledat výklad pojmu dospívající či mladistvý v trestním zákoníku. Trestní zákoník totiž na základě věku nevyděluje samostatné kategorie dítě a mladistvý, ale používá pouze pojem dítě, jímž je podle tohoto zákona jedinec, který nedovrší osmnáctý rok věku, vyjma případů, že zákon určí jinak (§ 126 zákona č. 40/2009 Sb.).

V Pedagogickém slovníku najdeme pod pojmem mladistvý informaci, že se jedná o pojem spadající do oblasti práva a kriminologie. Zároveň se zde dočteme, že mladistvým je jedinec mezi patnáctým a osmnáctým rokem věku, přičemž má sníženou trestní odpovědnost (Průcha, Walterová, Mareš, 2003).

Další rozdíly je možné pozorovat z hlediska různých oborů a dle různých autorů a orgánů činných v trestním řízení. Konkrétně na základě věku lze rozlišovat několik odlišných pojmů, a to pachatel nedospělý (nezletilý), mladistvý, mladý dospělý a osoba blízka věku mladistvých. Nyní si uvedeme charakteristiku zmíněných pojmů:

- nedospělý (nezletilý) – dítě, jež není pro svůj věk trestně odpovědné, tedy dítě mladší 15 let;
- mladistvý – věková kategorie, jež zahrnuje jedince, kteří v době spáchání provinění dovršili 15. rok a zároveň nedovršili 18. rok věku;
- mladý dospělý – pojem pocházející z oblasti kriminologie, jež označuje osoby starší 18 let s tím, že horní věková hranice není jednoznačně vymezena (uvádí se však věk 21 až 26 let), přičemž účelem této kategorie je zmírnění trestu pro osoby v tomto věku;
- osoba blízka věku mladistvých – kategorie osob, u níž není stanovena horní věková hranice, avšak v soudnictví je tento pojem vztahován k osobám do 19 let (Zoubková, 2011).

Je dobré také zmínit, že Matoušek a Kroftová (1998) k mladistvému dodávají, že má oproti dospělému pachateli sníženou trestní odpovědnost. Zoubková (2011) k pojmu osoba blízka věku mladistvých také dodává, že se ve výkonu trestu odnětí svobody užívá k tomu, aby bylo možné osoby, jež dosáhli 18 let, ponechat mezi mladistvými vězni do konce jejich trestu.

2 Manželství a partnerské soužití

Manželský svazek jako takový existuje snad v každé, námi známe společnosti. V posledních desetiletích však prochází četnými a především výraznými změnami, jež mají vliv na společnost a na to, jak společnost institut manželství vnímá. Jednou z řady změn je například změna životního stylu mladých lidí, kteří se chtějí spíše věnovat cestování, budování kariéry či rozvíjení svých dovedností, než usazení se a vytváření rodinného zázemí. V posledních letech lze také pozorovat určité změny související s věkovou hranicí, kdy mladí lidé vstupují do manželství. Již několik let je trendem odkládat vstup do manželství na pozdější dobu či nevstupovat do manželství vůbec. V takovém případě hovoříme o nesezdaném soužití, u něhož lze bez výraznějších pochybností konstatovat, že manželství co do počtu zdatně konkuruje. Rovněž přibývá lidí, kteří se rozhodnout žít sami, bez partnera (tzv. singles). Lze jen těžko určit, co je příčinou těchto trendů. Je však možné se domnívat, že to může být dáno poklesem významu manželství, změnou pohledu společnosti na nesezdaná soužití či v případě tzv. singles potřebou či touhou po svobodě a volnosti rozhodování. Nyní se blíže podíváme na to, co je vlastně manželství, jaké jsou jeho znaky a jaká práva a povinnosti se s ním pojí. Také se podíváme na další formy partnerského soužití, které v současné době můžeme ve společnosti pozorovat.

2.1 Manželství

Občanský zákoník pod pojmem manželství rozumí spojení mezi mužem a ženou, jenž vzniká zákonem stanoveným způsobem. Smyslem manželství je založení rodiny, péče o děti a jejich výchova a podpora a pomoc druhému (§ 655 zákona č. 89/2012 Sb.). R. F. Murphy (1998) vnímá manželství jako právní a smluvní záležitost, jako relativně stálé spojení muže a ženy, jenž dává oběma manželům ekonomické a sexuální právo a jenž poskytuje dětem z tohoto svazku identitu. Dle A. Giddense (2013) je manželství společností uznávaný svazek mezi dospělým mužem a ženou, přičemž uzavřením svazku manželského se nestávají příbuznými pouze sezdaní jedinci, ale rovněž i jejich příbuzní, tedy jejich rodiče, sourozenci a další pokrevní příbuzní.

Hrušáková (1998) uvádí znaky manželství vycházející z právní úpravy. V první řadě vzniká manželství postupem, jenž stanovuje zákon, a to formou občanského či církevního sňatku. Dále právní vztah manželství je možné uzavřít pouze mezi mužem a ženou. V případě svazku mezi osobami stejného pohlaví se hovoří o registrovaném

partnerství. Jako třetí znak je uvedena monogamie. Dalším znakem je rovnoprávnost mezi manželi, jenž představuje i jeden z bodů Listiny základních práv a svobod. Pátý znak představuje skutečnost, kdy vstup do manželství je svobodným a dobrovolným rozhodnutím obou zúčastněných. Nakonec je zmíněn způsob vzniku a zániku manželství, což je možné opět pouze způsobem, jenž stanovuje zákon. Je nutné podotknout, že tyto znaky vychází ze zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, který byl k 1. lednu 2014 zrušen. Přesto se v porovnání s aktuálně platným zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v mnohém neliší. Není sice přímo uvedeno, že manželství lze uzavřít pouze mezi mužem a ženou, ale již podle § 655 občanského zákoníku je tato skutečnost patrná. Body týkající se monogamie a rovnoprávnosti v občanském zákoníku sice uvedeny nejsou, ale jak již bylo zmíněno, rovnoprávnost mezi manželi je stanovena v Listině základních práv a svobod a souvislost s monogamií lze spatřovat v § 687 občanského zákoníku, kde je uvedeno, že si mají být manželé věrni. Ve zbývajících bodech lze spatřit rozdíly snad jen ve formulaci jednotlivých bodů.

Podle zákona mají manželé vůči sobě určitá práva a povinnosti. Mezi práva se řadí právo každého z manželů na to, aby mu druhý manžel poskytl informace o svém finančním stavu a o aktuálních i zamýšlených studijních, profesních či jiných činnostech. K povinnostem se řadí vzájemná úcta, věrnost, respekt vůči druhému, vzájemná podpora, péče o děti či utváření harmonického prostředí pro výchovu a soužití. Manželé jsou vůči sobě také povinni brát ohled na sebe navzájem, na dítě resp. děti i na další členy rodiny, a to v otázce volby zamýšlených budoucích studijních, profesních a jiných činností (§ 687-689 zákona č. 89/2012 Sb.).

Pavličková (2017, online) uvádí motivy pro vstup do manželství. Mezi základními motivy pro uzavření manželského svazku bývá to, že se jedná o přání rodičů (společenský tlak), přání mít v budoucnu dítě, skutečnost, že je žena již těhotná a pár chce dítěti poskytnout bezpečné zázemí a dále láska či ekonomická jistota. Dle M. Vágnerové (2008) je důvodem k uzavření manželství v první řadě láska a potřeba vytvoření bezpečného zázemí, přičemž rozhodnutí k tomuto kroku je individuální záležitostí muže a ženy. Mezi další důvody poté patří mimo jiné to, že se jedná o něco obvyklého, něco, s čím společnost počítá. V neposlední řadě jdou důvodem i finanční jistota a založení rodiny, včetně vytvoření bezpečného a stabilního zázemí pro dítě, resp. děti.

V úvodu této kapitoly byl zmíněn trend odkládání manželství na pozdější dobu. Příčinou je skutečnost, že manželství již není pro mladé lidi prioritou a jeho atraktivita klesá (jak ale vyplývá z průzkumů, manželství stále stojí v popředí, co se forem partnerského soužití týče, viz dále). Uzavření manželství a následné založení rodiny je v současné době až na třetím místě v hierarchii hodnot, co se týče mladých lidí do 30 let (Kučera, 2000; In: Vágnerová, 2008). Mladí lidé se orientují spíše na seberozvoj a seberealizaci, objevuje se u nich menší ochota vzdát se různých výhod, zejména materiálních a vyšší požadavky na svobodu a nezávislost (Vágnerová, 2008). Klesající počet uzavřených manželství lze spojovat s posunem od materialistických k postmaterialistickým hodnotám, které se orientují více na život jedince než na rodinu (Inglehart, 1990; In: Vágnerová, 2008). Dalšími okolnostmi, které ovlivňují věkovou hranici a ochotu vstoupit do manželství, jsou ukončení přípravy na profesi, vytvoření stabilního finančního, případně i sociálního zázemí. Mezi faktory ovlivňující vstup do manželství je rovněž rozhodnutí založit rodinu. Do té doby je uzavření manželství považováno za nepotřebné. Vliv má rovněž vzdělání. Lidé s nižším vzděláním tíhnou k tradičnímu modelu, který se pojí se vstupem do manželství v nižším věku. Oproti tomu vzdělanější lidé se orientují více na kariéru, záliby a volný čas (Vágnerová, 2008).

Je třeba se také zamyslet nad představami a postoji dospívajících k manželství. K jejich nastínění využijeme výsledky demografického (sociologického) průzkumu, jež byl realizován v druhé polovině 90. let minulého století. Jedná se sice o průzkum staršího data, ale pro vytvoření základní představy prozatím postačí. Průzkum byl zaměřen na demografické chování mladých lidí a jeho cílem bylo zjištění názorů mladých lidí na manželství a rodičovství. Výsledky týkající se představ o manželství a rodičovství interpretovala D. Hamplová. Jak D. Hamplová (2000) uvádí, z výsledků vyplývá, že přes veškeré změny odehrávající se po roce 1989 zůstává manželství nejvíce upřednostňovanou formou partnerského soužití – do manželství chce vstoupit 90 % mladých lidí. Hlavním předpokladem pro vstup do manželství je citový vztah. Motivy vedoucí k uzavření jsou dva, a to finanční a společenský. Rovněž se ukazují i dva přístupy k manželství. Praktický, jenž interpretuje manželství jako instituci zajišťující finanční zabezpečení a emocionální, dle kterého je manželství instituce naplňující citové potřeby, přičemž pro mladé lidi je podstatnější emocionální přístup. Praktické výhody manželství však neopomíjejí. Z průzkumu rovněž vyplynulo, že manželství má přibližně stejnou hodnotu jak pro ženy, tak i pro muže.

V případě porovnání představ o manželství u mužů a žen jsou patrné rozdíly, zejména v potřebách a postojích. Muži vnímají manželství jako zajištění dalšího trvání vztahu a nemají již potřebu opakovaně vyjadřovat svoji lásku k ženě. Výrazem lásky se pro ně po uzavření manželství stává finanční zabezpečení, společné trávení volného času či sex. Na druhou stranu od ženy očekávají, že je bude opakovaně oceňovat a obdivovat za jejich vykonanou činnost ve prospěch manželství (rodiny), a také že bude zároveň zajišťovat fungování domácnosti. Oproti tomu ženy do manželství více investují, zejména v emocionální oblasti. Mají více očekávání a touží po tom, aby je muž stále ujišťoval o své lásce. Na druhou stranu nemají potřebu být obdivovány za svoji práci. Jelikož mají ženy větší očekávání a kladou větší důraz na emocionalitu než muži, bývají ve vztahu častěji nespokojené, čehož si muži kolikrát ani nevšimnou, jelikož mají nižší sociální vnímavost a prvotním signálům nespokojenosti nepřikládají velkou váhu (Vágnerová, 2008).

2.2 Alternativní formy partnerského soužití

Kohabitace

Termín kohabitace, jinak řečeno společné soužití či nesezdané soužití označuje skutečnost, kdy spolu dva lidé žijí v jedné domácnosti, udržují spolu sexuální vztah a často i vychovávají děti, aniž by vstoupili do manželství. Tato forma vztahu však pro značnou část jedinců představuje pouze jakési manželství na zkoušku, přechodné stádium před uzavřením manželství, jelikož tito jedinci počítají s tím, že se v budoucnu ožení, resp. vdají (Giddens, 2013).

Podobnou definici nesezdaného soužití zmiňuje i S. Vymětalová (2000, s. 122), která uvádí, že „*za nesezdané soužití obecně považujeme takovou situaci, kdy mladý pár žije i bydlí ve společné domácnosti a zpravidla také společně hospodaří, aniž by uzavřel manželství.*“ Obdobně definují nesezdané soužití i S. Kratochvíl (2009) a M. Vágnerová (2008), kteří charakterizují tento typ soužití jako vztah založený na společném bydlení a finančním hospodařením. Oba autoři také shodně dodávají, že pro značnou část mladých lidí představuje tento typ soužití pouze přechodné stádium vztahu před vstupem do manželství, tzv. manželství na zkoušku.

Vymezení práv a povinností jedinců v nesezdaném soužití je, jak uvádí Z. Králíčková (1998), vcelku problematické, jelikož otázce tohoto typu soužití není věnována dostatečná pozornost, ačkoli zcela bez povšimnutí také nezůstává. Ústava

České republiky zaručuje ochranu rodiny, aniž by jako podmínku uváděla uzavřené manželství. Na vzrůstající počet jedinců žijících v nesezdaném soužití reaguje i oblast práva sociálního zabezpečení či normy mezinárodního práva, konkrétně například štrasburská judikatura, která zaručuje právo na uznávání i rodin, jež nejsou založené na svazku manželském.

Registrované partnerství

Vzhledem ke skutečnosti, že v České republice není umožněno homosexuálním párům vstoupit do manželství, hovoříme o tzv. registrovaném partnerství, které sice dává partnerům určitá práva a povinnosti jako v případě manželství, ale v jistých ohledech se práva a povinnosti liší (není možné je uplatňovat, např. právo jednoho z partnerů na dítě druhého partnera).

Registrované partnerství představuje trvalé soužití dvou jedinců stejného pohlaví, přičemž tento svazek může vzniknout pouze způsobem, jenž stanovuje zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Tento svazek je výrazem svobodného prohlášení osob stejného pohlaví, jež se rozhodly vstoupit do partnerství. Partnerství se uzavírá na matričním úřadě za přítomnosti matrikáře a zapisuje se do knihy partnerství (Ministerstvo vnitra, 2021, online).

A. Giddens (2013) definuje registrované (občanské) partnerství jako právně uznaný svazek mezi osobami stejného pohlaví, přičemž dodává, že tento svazek není z pohledu náboženství manželstvím. Zmiňuje se také o právech a povinnostech, kdy mají partneři stejné nároky jako manželé, jež se týkají zejména finanční stránky jejich soužití.

Vraťme se k právům a povinnostem mezi partnery. V souvislosti s tématem bakalářské práce nás budou především zajímat rozdíly mezi manželstvím a registrovaným partnerstvím ve vztahu k dětem. V případě manželství si jeden z manželů může přisvojit dítě druhého manžela, manželé si mohou osvojit dítě z dětského domova či se mohou stát pěstouny společně. Oproti tomu registrovaní partneři nemají ani na jednu z těchto skutečností nárok (Jsme fér, 2022, online).

Singles

V posledních pár letech se stále více hovoří o trendu tzv. singles. Tento pojem označuje jedince, kteří se rozhodnou žít sami, ať už z důvodu touhy po svobodě a volnosti rozhodování či neochoty se vázat a žít v trvalém partnerském/ manželském svazku.

Dříve pojem singles označoval jedince, kteří žili dlouhodobě v nesezdaném soužití či jedince, kteří praktikovali ještě otevřenější formy soužití, než bylo nesezdané soužití. Byla dokonce vytvořena i typologie singles, jejímž autorem je J. P. Stein. Tato typologie se zaměřuje na to, zda je singles život (ne)dobrovolný a zda je dočasný či stabilní. Na tomto základě byly vytvořeny čtyři typy singles, a to singles dobrovolní dočasní, dobrovolní stabilní, nedobrovolní dočasní a nedobrovolní stabilní (Tomášek, 2003).

Dle Jandourka (2001) jsou singles osoby, které se rozhodnou nevstoupit do svazku manželského, a to z důvodu, že život bez partnera, o samotě jim vyhovuje. Podnětem k tomuto způsobu života je často větší příležitost věnovat se kariéře, zájmovým aktivitám a rovněž sexuální volnost. Důvodem narůstajícího počtu singles je i skutečnost, že pro tyto jedince představuje svobodný život vyšší hodnotu než život v partnerském, resp. manželském svazku. Na druhou stranu sebou nese tento způsob života i negativní stavy, jako je pocit samoty a izolovanosti.

Mezi další výhody života singles patří nezávislost, volnost v rozhodování, možnost uspořádat si čas nezávisle na další osobě, finanční nezávislost, resp. možnost vydávat peníze za cokoli, co daného jedince zrovna napadne, čas na přátele, zábavu a možnost flexibilní pracovní doby (pokud to zaměstnavatel umožňuje) nezávisle na dětech a partnerovi. Singles život sebou samozřejmě přináší i nevýhody, mezi které lze řadit například již zmiňovanou samotu, absenci opory v těžkých životních situacích, absenci pečující osoby v případě nemoci či postupné ubývání přátel, s nimiž je možné trávit volný čas, jelikož si zakládají rodiny (Redakce, 2018, online). Problematikou života bez partnera se i zabývá M. Vágnerová (2008), která rovněž uvádí výhody a nevýhody tohoto způsobu života. Mezi výhody řadí mimo již zmiňované například také větší soukromí, prostor pro ujasnění priorit, šanci na lepší výsledky, zejména v oblasti kariéry či otevřenost novým zkušenostem. Jako nevýhody (rizika) poté uvádí sociální izolaci, nemožnost založení rodiny z důvodu vyššího věku, egocentrismus či navyknutí na ničím neomezovaný život, což později, v případě vytvoření trvalého vztahu může činit vztahové problémy (neschopnost či neochota činit kompromisy).

Lze uvést i několik faktorů, jež jsou důvodem narůstajícího počtu jedinců žijících bez partnera. Prvním faktorem je odkládání vstupu do manželství na pozdější dobu. Dalšími faktory jsou rostoucí míra rozvodovosti či zvyšující se počet starších lidí, kteří ovdověli a z toho důvodu žijí sami (Giddens, 2013).

Mingles

Slovo mingle má svůj původ v anglických slovech married a single. Jedná se o situaci, kdy má jedinec stálého partnera, přesto žije sám, ve své domácnosti a s partnerem se vidá v rámci návštěv či společných aktivit. Nejedná se však pouze o případ, kdy takto žijí partneři či manželské páry, ale dokonce i celé rodiny. Mingles zahrnují nejen mladé páry, ale také i rozvedené jedince, kteří sice našli nového partnera, ale již nejsou ochotni znovu zakládat společnou domácnost. U mladých párů je tato situace překvapující, jelikož se předpokládá, že tito jedinci budou zakládat rodiny a budovat společné domácnosti. Přesto se jedná o populární a stále více uplatňovaný životní styl (Spektrum zdraví, 2015, online).

A. Kubátová (2021, online) uvádí, že mingle představuje vlastně jakýsi kompromis mezi životem singles a vztahem partnerů žijících ve společné domácnosti. Takto žijící jedinci si mohou užívat stejně jako singles svobody, jsou po finanční a časové stránce nezávislí, avšak na druhou stranu mají partnera, který pro ně představuje oporu v náročných situacích a jakousi jistotu do budoucnosti.

Mingles vztahy s sebou přináší řadu výhod i nevýhod. Výhodou je skutečnost, kdy je kontakt s partnerem uskutečňován pouze tehdy, když se partneři vidět chtějí. Další výhodou je nezávislost, samostatnost a možnost věnovat se sám sobě, svým zálibám, přátelům či vlastní domácnosti, a to kdykoli, kdy o to jedinec stojí. Nevýhodou života mingles oproti párům žijících ve společné domácnosti jsou finance, kdy je zapotřebí platit pronájem a vedení domácnosti za dva byty. Dále lze mezi nevýhody rovněž řadit menší důvěru mezi partnery, nedokonalé poznání osobnosti toho druhého či absenci pomoci například v případě nemoci (Spektrum zdraví, 2015, online).

3 Rodina a rodičovství

Nejenom česká rodina prochází v posledních letech řadou změn. Význam rodiny a rodinných vazeb s širší rodinou klesá, členové rodiny spolu vlivem médií a sociálních sítí méně interagují či jednotliví členové rodiny spolu tráví čím dál méně volného času. Toto a další faktory mají za následek to, že rodina z časových důvodů, pracovního vytížení a upřednostňování individuálních potřeb nezvládá patřičně plnit své funkce, zejména emocionální a socializačně-výchovnou.

Stejně jako v případě manželství, tak i zde platí trend odkládání rodičovství na pozdější dobu. Rovněž přibývá i párů, resp. manželů, kteří se rozhodnou pro život bez dětí (tzv. dobrovolná bezdětnost), což představuje celospolečenský problém, jelikož v důsledku této skutečnosti dochází ke stárnutí populace. Tento trend se bohužel týká nejenom České republiky, ale většiny evropských zemí.

Nyní se blíže podíváme na to, co je vlastně rodina, jaké jsou její znaky a jaké funkce by měla rodina plnit. Zaměříme se i na rodičovství, na motivy, které k němu vedou a v neposlední řadě se podíváme i na fenomén bezdětnosti.

3.1 Rodina

Vzhledem k proměnám současné rodiny je problematické stanovit jednotnou definici tohoto pojmu. Značná část dětí se rodí mimo manželství, které tak již nelze pokládat za jednu ze základních charakteristik (podmínek) rodiny. Přesto se však setkáváme s definicemi, které manželství do vymezení rodiny zahrnují. J. Jandourek (2001) vymezuje rodinu jako skupinu osob, jež jsou spojeny manželstvím, pokrevním příbuzenstvím či adopcí, přičemž tyto osoby spolu žijí v jedné domácnosti a probíhá mezi nimi vzájemná interakce. Také uvádí, že rodina sestává z rodičů, kteří jsou manželi a dítěte, resp. dětí. Děti mohou být vlastní, osvojené či mohou pocházet z předchozího vztahu jednoho z manželů. Tento typ rodiny se označuje jako nukleární. Dále mohou být součástí rodiny i prarodiče, kteří bydlí se svými dětmi a vnoučaty. V tomto případě hovoříme již o rodině rozšířené. H. Ch. Kramer (1980; In: Sobotková, 2001, s. 22) definuje rodinu jako „*skupinu lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty.*“ Dle I. Možného (1990) je rodina chápána jako instituce, jíž charakterizuje skutečnost, že je pragmatická,

racionální a současně je také autentická, spontánní a emocionální. I. Možný (1999, s. 99) rodinu definuje také jako „*institucionální zajištění lidské reprodukce, legitimní v dané společnosti.*“ Podle A. Giddense (2013) rodinu představují osoby propojené na základě příbuzenských vztahů, přičemž dospělí členové nesou odpovědnost za děti.

F. de Singly (1999) zmiňuje Durkheimovu představu o rodině a upřesnění základních rysů jeho původní představy. Na tomto základě lze poté ukázat tři charakteristiky současné rodiny:

- rodina je závislejší na státu;
- rodina je méně závislá na příbuzných osobách;
- manželé jsou méně závislí na rodině.

Dle É. Durkheima (1921; In: Singly, 1999) je však základní charakteristikou rodiny pevný vztah k rodině, který je založen na stabilním a silném vztahu k otci, matce, svému manželovi, resp. manželce a dítěti, resp. dětem. Co se týká současné české rodiny, tak dle M. Hrušákové (1998) byl její charakter ovlivněn rodinnou politikou, jež se utvářela od 50. let 20. století a jež byla ovlivněna ideami socialismu. Tato rodinná politika stavěla na několika zásadách, mezi něž patřilo například zrovnoprávnění žen, sekularizace manželství a s tím související akceptace rozvodu, možnost žen se více angažovat po pracovní stránce, vznik a rozvoj institucí pečujících o děti, nuklearizace rodiny a možnost plánování rodičovství. I. Možný (1990) dodává, že současná nukleární rodina je více spojena s rodinou ženy, děti mají volnější vztah spíše s otcem, část domácích prací je přenesena na muže a také je zde skutečnost, že současná rodina je rodinou zaměstnané ženy.

Dle B. Krause (2008) lze současnou rodinu charakterizovat pomocí několika znaků. V první řadě dochází k demokratizaci uvnitř rodiny. Nejenom mezi manželi, ale také mezi rodiči a dětmi. Současná rodina se vyznačuje větší uzavřeností a izolovaností, s čímž souvisí snížení intenzity sousedských vztahů. Dále dochází ke zmenšování rodiny, pod čímž se rozumí to, že stále více jedinců žije v jednočlenných domácnostech. Dalším znakem je dezintegrace rodiny spočívající v poklesu společně tráveného volného času. Charakteristickým znakem je také časové vytížení rodičů pracovními povinnostmi a dvoukariérový model současné rodiny. Nelze opomenout ani fakt, že se současná rodina vyznačuje vysokou mírou rozvodovosti a diferenciací na základě socioekonomické úrovně.

Mezi charakteristiky současné rodiny patří dle L. Stašové (2001) hned několik znaků:

- klesá stabilita rodiny – zde se jedná o souvislost se zvyšující se rozvodovostí;
- dochází ke změnám v uspořádání rodiny – rodiny nežijí pohromadě, počet dětí v rodinách se snižuje;
- rodina již nezastává všechny funkce – řadu jich nyní plní jiné instituce;
- nukleární rodina přichází o svou původní podobu a své rituály – uzavření manželství již není podmínkou pro založení rodiny;
- mění se rodinný cyklus – odkládání rodičovství na pozdější dobu, prarodiče velmi často sami ještě pracují;
- s rostoucí délkou života roste i délka trvání rodiny – roste i doba, po kterou děti žijí u svých rodičů;
- rozvíjí se možnost plánovaného rodičovství – tato skutečnost souvisí s rozmachem antikoncepce, v důsledku čehož klesá počet nechtěných těhotenství;
- stále více manželství je tzv. dvoukariérových – jedná se o důsledek větších vzdělávacích příležitostí pro ženy;
- rostou požadavky na čas strávený v zaměstnání – děje se tak na úkor času stráveného s rodinou.

L. Stašová (2001) ještě dodává, že v souvislosti s těmito změnami působí rovněž řada dalších faktorů (urbanizace, demokratizace, změna životního způsobu apod.), a také že přes veškeré změny rodina i nadále zůstává důležitým základem pro pocit bezpečí a jistoty, a také že neztratila svůj význam. O tomto faktu bychom však mohli nyní, 20 let od vydání publikace *Člověk - prostředí - výchova*, polemizovat, jelikož se zdá, že rodina v posledních letech ztrácí na významu, zejména v důsledku stále vyšších pracovních nároků, větších možností trávení volného času odděleně či stále rozšiřující se dostupnosti médií a různých sociálních sítí.

Ve světle změn, kterými rodina v posledních letech prochází, je důležité, aby rodina plnila své funkce. Jednotliví autoři uvádí různá vymezení a různý počet funkcí. J. Dunovský a J. Kovařík (1999) uvádí následující čtyři funkce rodiny:

- biologicko-reprodukční – pokračování života, též označována jako sexuální funkce;
- ekonomicko-zabezpečovací – rodina jako spotřební jednotka, zabezpečení spočívá v uspokojování nejen materiálních, ale také sociálních a duševních až duchovních potřeb;
- emocionální – citový vztah jako základ jistoty a citového zázemí pro všechny rodinné příslušníky, emocionalita představuje prvek, jenž drží rodinu pohromadě;
- socializačně-výchovná – zájem o dítě a péče o něj, jeho výchova a přijetí, ochrana a naplňování potřeb a zájmů dítěte.

L. Stašová (2001) uvádí, že rodina plní pět základních funkcí, kterými jsou funkce: biologicko-reprodukční, sociálně-ekonomická, socializačně-výchovná, citová a sociálně-psychologická podpora. Význam a charakteristika prvních čtyř uvedených funkcí je obdobná jako u funkcí uváděných J. Dunovským a J. Kovaříkem. Co se týče funkce sociálně-psychologické, tak ji L. Stašová (2001) vymezuje jako základ dobré atmosféry v rodině a přívětivého rodinného klimatu.

Haviger, Havigerová a Loudová (2014) uvádí dokonce šest funkcí rodiny, a to biologicko-reprodukční, normativní (socializačně-výchovnou), emocionální, ekonomickou, relaxační a rekreační a ochrannou, zaopatřovací a pečovatelskou. První čtyři funkce jsou opět charakterizovány ve shodě s prvním uvedeným výčtem. Relaxační a rekreační funkce by měla zabezpečovat kvalitně strávený volný čas všech členů rodiny. Ochranná, zaopatřovací a pečovatelská funkce by poté měla brát v potaz zájmy členů a starat se o ně. Rovněž by měla uspokojovat základní potřeby.

V důsledku změn však některé původní funkce rodiny přebírá stát a význam některých funkcí slábne (funkce jako taková však nemizí). Uvádí se, že nyní má rodina v západní civilizaci tři základní funkce, a to podporování socializace, čímž je myšlena výchova dětí, dále vztahová podpora mezi dospělými a ekonomické zabezpečení všech členů rodiny (Matoušek, Pazlarová, 2014).

Bylo by však namístě uvádět jako první spíše funkci emocionální (citovou), jelikož v této funkci představuje rodina nenahraditelnou instituci. Například v dětských domovech či podobných zařízeních ústavní výchovy není možné tuto funkci náležitě plnit. Tuto skutečnost uvádí i L. Stašová (2001).

V rámci rodiny je možné rozlišovat nejenom její funkce, ale také typy rodin.

B. Kraus (2008) uvádí pro představu následující typy rodin:

- nukleární rodina – rodina zahrnující rodiče a děti;
- rozšířená rodina – nukleární rodina rozšířená o další příbuzné (prarodiče, tety, strýcové apod.);
- orientační rodina – rodina, do níž se jedinec rodí a v níž vyrůstá;
- prokreační rodina – rodina, kterou jedinec později sám zakládá;
- funkční rodina – rodina plnící své funkce v přiměřené míře;
- dysfunkční rodina – rodina, která některé ze svých funkcí neplní, avšak tento fakt neohrožuje její celkové fungování;
- afunkční rodina – rodina neovládající plnit své funkce, v důsledku čehož dochází k jejímu vnitřnímu rozkladu a je ohrožen vývoj dítěte, resp. dětí.

Dle futurologů lze očekávat, že se budou objevovat a rozšiřovat nové typy rodin, například rodiny s jedním dítětem a jedním rodičem, rodiny s homosexuálně orientovanými rodiči, rodiny s dětmi z předchozích manželství, rodiny, kde o děti budou pečovat prarodiče z důvodu pracovního vytížení rodičů či třígenerační rodiny, kde bude z každé generace přítomen pouze jeden člen (Matoušek, 1997). V kontextu dnešní doby lze konstatovat, že se tyto předpoklady naplnily, jelikož dle statistik se téměř každé druhé manželství rozvádí, porodnost klesá, a také se ve společnosti stále více probírají témata, jako je manželství pro všechny či umožnění společné adopce homosexuálním pářům.

3.2 Rodičovství

Rodičovství je typem instituce, což je dle Jandourka (2001) konkrétní způsob provádění určitých věcí a činností, východisko pro řešení konfliktů. Instituci lze také definovat jako soubor vzorců chování, jež se ve společnosti předávají.

V anglicky mluvících zemích se pro označení rodičovství užívá pojem parenting. Tento pojem v sobě zahrnuje nejenom všechny způsoby chování mezi rodiči a dětmi, ale také způsoby péče o děti a výchovné styly. V německy mluvících zemích se poté pro rodičovství užívá pojem elterliche Sorge, což je označení pro přímou péči a výchovu (Matoušek, Pazlarová, 2014).

Dle M. Vágnerové (2008, s. 108) je rodičovství „*projevem generativity dospělého věku, ale i specifickým způsobem naplnění intimacy, protože umožňuje vznik výlučné, hluboké citové vazby, většinou přetrvávající po celý život.*“ M. Vágnerová (2008) se rovněž domnívá, že společnost vnímá rodičovství jako přirozenou, ba dokonce samozřejmou součást manželství, jako jeden z důvodů pro uzavření manželství. Rodičovství nás může nejenom obohatit po stránce psychosociální, ale také může představovat psychickou zátěž, jelikož založení rodiny představuje výraznou změnu v dosavadním způsobu života, souvisí s tím řada omezení a ztrát.

K rodičovství vede řada faktorů, které lze rozdělit na vnitřní a vnější. Vnitřní motivací k rodičovství je především biologicky daná potřeba (Vágnerová, 2008). Dalšími vnitřními faktory vedoucími k rodičovství je několik potřeb, a to potřeba nových podnětů, citové vazby, seberealizace a potřeba otevřené budoucnosti (Matějček, Langmeier, 1986; In: Vágnerová, 2008). Mezi vnější faktory patří zejména očekávání společnosti, která vnímá zplození dítěte, resp. dětí jako sociální normu. Jedná se tedy o tlak společnosti, který motivuje lidi k rozhodnutí mít dítě, resp. děti, a to i přes stoupající toleranci k odkládání rodičovství na pozdější dobu. Vliv na založení rodiny má rovněž finanční a materiální zabezpečení, které je předpokladem pro fungování rodiny a přívětivý vztah partnerů, resp. manželů. Faktorem, jenž ovlivňuje touhu po vlastní rodině, je rovněž zkušenost z orientační rodiny. Pokud jedinec v dětství vnímal rodičovství jako zátěž, poté u něj bude ochota stát se rodičem nižší než u jedince, který vyrůstal v rodině, kde byly rodičovské role vnímány pozitivně, jako obohacující zkušenost (Vágnerová, 2008).

V momentě, kdy se (manželský) pár začne rozhodovat o tom, zda si pořídí dítě, vstupuje do zásadního procesu, jehož průběh je vnitřním konfliktem obou partnerů, vzhledem k tomu, že se jedná o zásadní životní rozhodnutí. Z tohoto důvodu proto nelze hovořit o plánovaném, uvědoměném a zodpovědném rodičovství (Dytrych, 1999). Podobnou myšlenku uvádí i M. Vágnerová (2008). Dle ní by mělo rozhodnutí mít děti vycházet ze shodného postoje obou partnerů, jelikož narození dítěte představuje zásadní změnu dosavadního života. Dítě představuje nejenom přínos sociální a emoční, ale také představuje změnu stávajících společenských rolí, omezení volnosti a řadu dalších omezení. Jak uvádí T. Katrňák a kol. (2010), s měnící se společností se mění i hodnota dítěte. Zároveň je hodnota vnímána rozdílně i na základě příslušnosti k určité společnosti. Někde je dítě z ekonomického hlediska vnímáno jako přínos, jinde spíše

jako finanční zátěž. Pro někoho představuje dítě pokračování rodu a nedílnou součást dospělého života, pro někoho naopak jakousi překážku v kariérním růstu a v plnění snů.

Zaměříme-li se na změnu sociálních rolí, pak rodičovská role je oproti roli bezdětných (manželských) párů více různorodá a je blíže představám dominantního, racionálního a nezávislého muže a emotivní, submisivní a závislé ženy (Vágnerová, 2008). Jak dodává Charvát (2006, In: Vágnerová, 2008), prostřednictvím dětí se dospělí stávají závislejšími na společnosti, zejména na institucích, které udávají, jak by mělo být dítě vychovááno a vzděláváno. Vágnerová (2008) neopomíná ani skutečnost, že prostřednictvím vlastních dětí dochází ke sblížení rodičů a prarodičů, jelikož rodiče si díky vlastní, nově nabyté roli začínají uvědomovat a chápat postoje a jednání svých rodičů (prarodičů), které jim dříve připadalo nepřiměřené či neopodstatněné.

Co se týče samotných rolí matky a otce, pak s rolí matky souvisí přesně stanovená práva a povinnosti. Jedná se skutečnost, kdy společnost považuje postavení matky jakožto pečovatelky za samozřejmé, přičemž fakt, že bude mít žena dítě, je bráno jako její poslání, jako naplnění smyslu jejího života. Očekává se, že bude žena-matka empatická, nebude mít potřebu profesní seberealizace a podřídí se potřebám dítěte. Mezi práva matky lze řadit její prioritní možnost rozhodovat o dítěti, jelikož je to především matka, kdo o dítě pečuje a kdo jej vychovává. Oproti tomu role otce se zdá být mnohem jednodušší, a to zejména z důvodu, že je méně svazována společenskými normami a nemá vymezená práva a povinnosti jako mateřská role. Zároveň se od otců očekává mnohem méně, jelikož otcovská role není tak prestižní a společnost je vůči jednání otců více tolerantní. Rovněž vztah mezi otcem a dítětem se vyvíjí pomaleji, což je podmíněno hormonálními změnami, ke kterým u mužů nedochází. Pro vývoj pečovatelského pudu u otců je zapotřebí, aby otec trávil s dítětem svůj čas. Pro muže bývá často přijetí jejich nové role jedním z nejtěžších životních úkolů (Vágnerová, 2008).

Jak bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, tak v souvislosti s větší touhou mladých lidí po svobodě a volnosti rozhodování dochází k odkládání rodičovství do pozdějšího věku. Nejen o této skutečnosti informuje například Matoušek a Kroftová (1998). Tito autoři zmiňují jednak narůstající počet lidí, kteří spolu žijí, aniž by založili rodinu, jednak informují o klesající sňatečnosti a vzrůstajícím věkové hranici, kdy lidé vstupují do manželství, o narůstajícím počtu rozvodů, zmenšující se rodině, klesající porodnosti či o rostoucím počtu dětí, které se rodí mimo manželství.

Mezi hlavní důvody klesající porodnosti a odkládání rodičovství na pozdější dobu patří emancipace žen a jejich vstup na pracovní trh. Dalším důvodem je skutečnost, že ženy více touží po rozvoji své kariéry, což se dostává do konfliktu s touhou po dítěti, k čemuž přispěl i rozvoj antikoncepce, tedy možnosti rozhodovat o případném těhotenství (Matoušek, Kroftová, 1998). S podobnými údaji přichází i Matoušek s Pazlarovou (2014), kteří společně uvádí, že v současné době je nízká porodnost znepokojivým fenoménem. Příčinou je nutnost volby mezi pracovní kariérou a péčí o dítě, zejména tedy u žen. I. Sobotková (2001) uvádí, že tzv. pozdní mateřství není ničím novým, avšak dodává, že jeho příčiny jsou v současné době zcela odlišné oproti příčinám platným před několika desetiletími. Rovněž zmiňuje i sociodemografické důvody, které jsou příčinou pozdního mateřství. Řadí se mezi ně zvyšující se vzdělanost a již zmíněná zvyšující se zaměstnanost žen, rozšíření možností antikoncepce či změna forem rodinného života a jejich rostoucí rozmanitost.

Jak již bylo několikrát zmíněno, v České republice dochází v posledních letech k poklesu porodnosti. V této souvislosti lze hovořit nejen o odkládání rodičovství na pozdější dobu, ale také o tzv. fenoménu bezdětnosti. Je však na místě rozlišovat mezi dobrovolnou a nedobrovolnou bezdětností, jejíž příčinou je neplodnost jednoho z partnerů. O zmíněném fenoménu bezdětnosti poté hovoříme především v souvislosti s bezdětností dobrovolnou. V rámci dobrovolné bezdětnosti je rovněž možné rozlišovat dva typy bezdětných párů. První skupinu představují lidé, kteří se rozhodnou žít bez dětí již ve velmi nízkém věku, často již v období dospívání, kdy se začínají tvořit základy pro rodičovství. Druhá skupina zahrnuje jedince, u nichž je touha po dětech slabá, a proto rodičovství odkládají až do doby, když již často není možné rodinu založit (Seifert a kol., 1997; In: Vágnerová, 2008).

Důvodů pro dobrovolnou bezdětnost je hned několik. Může se jednat o skutečnost, kdy rodičovství již není vnímáno jako atraktivní, na rozdíl od jiných aktivit. Dále se také jedná o skutečnost, že rodičovství představuje zátěž a pojí se s ním izolace a řada stereotypů. I častá představa žen o neochotě mužů podílet se na péči o dítě a neochota žen vzdát se své svobody a nezávislosti patří mezi důvody dobrovolné bezdětnosti (Hoffmann-Nowotny, 1988; Keyfitz, 1988; In: Vágnerová, 2008).

Jak uvádí M. Vágnerová (2008), jedinci, kteří se rozhodnou nemít děti, bývají velmi často odsuzováni a bezdětnost je společností vnímána jako odchylka od normy, přičemž na odmítání rodičovství je nahlíženo kriticky především u žen, přestože očekávaná bezdětnost je v současnosti vyšší u mužů. I Zpráva o rodině 2020,

kteřou nechalo vypracovat Ministerstvo práce a sociálních věcí uvádí, že „část dnešní společnosti ještě stále považuje za odchylku od normy či podivínství i bezdětnost, jak ukazují i další studie (např. Hašková, Dudová, Pospíšilová, 2019)“ (Kuchařová a kol., 2020, s. 17, online). Zpráva rovněž uvádí i informaci, že v České republice byla dříve bezdětnost nejnížší v Evropě, kolem 5 %. Avšak lze očekávat, že toto číslo poroste až k hranici 11 % (Kuchařová a kol., 2020, online). Rovněž Čermáková a kol. (2000; In: Vágnerová, 2008) uvádí, že co se týče počtu bezdětných párů, očekává se, že jejich počet se v blízké době přiblíží západním hodnotám, tedy hranici 15 %.

Je třeba se také zaměřit na představy mladých lidí o rodičovství. Vliv na postoje a představy mladistvých o rodině a rodičovství má řada faktorů, které jsou často podmíněné psychickým vývojem jedince a sociálním prostředím, v němž dotyčný vyrůstal. Vliv na ně má rovněž aktuální stav společnosti či škola a její koncepce výuky a výchovy (Janiš, 2004). M. Vágnerová (2019, s. 441) uvádí, že „rodičovství bývá v představách některých adolescentů, zejména dívek, idealizováno, nevědí, jaké povinnosti přináší narození dítěte. Adolescenti rodičovskou roli nezvládají a často ji ani vnitřně nepřijímají, nedovedou se s ní ztotožnit. Dítě se nestává součástí jejich osobní identity.“

Mladiství uvažují i o vhodných podmínkách pro přivedení dítěte na svět. Tyto podmínky lze rozdělit do dvou skupin, na podmínky obecné a potřebné. Obecné podmínky lze poté rozdělit do čtyř kategorií, a to na finanční a materiální zajištění, formální podmínky (zletilost, ukončené vzdělání), stabilní partnerský vztah a podporu okolí, zejména podporu rodiny a státu. Mezi potřebné podmínky se poté řadí například vlastní bydlení, vhodné rodinné zázemí, zaměstnanost, zralost a odpovědnost či přívětivé vyhlídky do budoucnosti (Hamplová; 2000).

Zaměříme-li se více na aktuální situaci v kontextu vhodných podmínek, pak nelze opomíjet současnou bytovou krizi, kdy je nejenom nedostatek bytů, ale také ceny bytů, ať už se jedná o koupi či pouhý pronájem, jsou tak vysoké, že si je řada mladých párů nemůže dovolit. Důvodem může být skutečnost, kdy nemají dostatečné vzdělání, z čehož může plynout jejich nižší finanční příjem, či skutečnost, kdy jsou krátce po ukončení studia, a tedy nemají k dispozici dostatek financí, aby mohli získat hypotéku či měli základní finanční obnos na zaplacení nájmu a poplatků s ním souvisejících (provize realitní kanceláři, kauce za byt apod.).

Zároveň aktuální úrokové sazby hypoték jsou rovněž velmi vysoké. V březnu tohoto roku se průměrná cena hypoték pohybovala kolem hodnoty 4,62 % (Moniová, 2022, online). Téměř 5% výše úrokové sazby může řadu mladých párů odradit od úmyslu koupě vlastního bytu či stavby vlastního domu. I tato skutečnost může být poté důvodem, proč se mladí lidé rozhodnou se založením rodiny posečkat a odložit pořízení prvního dítěte do pozdějšího věku, kdy již budou mít zajištěný dostatek financí a i případné vlastní bydlení, tedy zajištěné zázemí a další vhodné podmínky pro přivedení dítěte na svět.

V posledních dvou letech ovlivnila zajištění vhodných podmínek také pandemie koronaviru, která je jednou z prvotních příčin nárůstu cen bytů a hypoték. Rovněž ani aktuální situace na Ukrajině nepřispívá ke zlepšení zajištění vhodných podmínek pro založení rodiny. V důsledku nejenom těchto dvou výrazných událostí dochází ke značnému a vcelku prudkému zdražování cen hypoték, bytů, potravin apod. s čímž souvisí snížení možností vlastního bydlení v blízké době (pokud tedy pár nemá k dispozici dostatek potřebných financí).

Jistá omezení a možné překážky lze spatřovat také v nízké možnosti či úplné absenci pomoci ze strany vlastních rodičů. Jedinci, kteří z nejrůznějších důvodů nemají ve svých rodičích, ať už finanční či jinou oporu (rodiče nechtějí či nemohou pomoci) jsou oproti jedincům, kteří tuto oporu mají, poměrně znevýhodnění. Nelze opomíjet ani fakt, že dříve bylo vcelku běžné, že v jedné domácnosti žilo pospolu více generací a mladý pár tedy měl pro začátek alespoň zajištěné bydlení. V posledních desetiletích však dochází ke zmenšování rodiny (tuto skutečnost uvádí např. B. Kraus, 2008 či L. Stašová, 2001), kdy jednotlivé generace bydlí samostatně, což vede k tomu, že ne všichni mají zpočátku kde bydlet, a tedy musí s rodičovstvím posečkat.

4 Ústavní výchova

Dětské domovy představují zařízení pro výkon ústavní péče o dítě. Ústavní výchova je druhem výchovného opatření, které nařizuje soud v těchto případech: výchova dítěte je ohrožena nebo narušena či v případě, kdy rodiče nejsou schopni sami výchovu zabezpečit. Děti od tří let věku bývají umisťovány do zařízení, která spadají pod správu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Mezi tyto zařízení patří mimo dětských domovů a dětských domovů se školou také dětské diagnostické ústavy a dětské výchovné ústavy (Vančáková, 2022, online).

4.1 Dětský domov

Dětský domov je zařízení zajišťující péči o děti, které plní především funkci výchovnou, vzdělávací a sociální. Hlavním úkolem je již zmíněná péče, a to o děti, kterým byla nařízena ústavní výchova, a které nevykazují závažné poruchy chování, jež by znemožňovaly vzdělávání těchto dětí ve školách mimo dětský domov. Do dětských domovů jsou umisťovány děti ve věku od tří do osmnácti let, a také nezletilé matky se svými dětmi (§ 12 zákona č. 109/2002 Sb.). Oproti tomu dětský domov se školou je určen zejména pro děti s nařízenou ústavní výchovou, které vykazují závažné poruchy chování, nebo které trpí duševní poruchou, kvůli níž vyžadují výchovně léčebnou péči. Tyto domovy jsou určeny rovněž pro děti s uloženou ochrannou výchovou a pro nezletilé matky s dětmi, jimž byla nařízena ústavní či uložena ochranná výchova, a které nemohou být vzdělávány ve školách mimo dětský domov. Je třeba také zmínit rozdíl mezi dětským domovem a dětským domovem se školou z hlediska věku umisťovaných dětí. Do dětských domovů se školou jsou umisťovány děti ve věku od šesti let do ukončení povinné školní docházky (§13 zákona č. 109/2002 Sb.). Dle O. Matouška (1999) se jedná o prostředí, které představuje náhradu domova a pracovníci a ostatní obyvatelé domova představují náhradu nukleární rodiny, dalších příbuzných a přátel.

Pokud dítě dosáhne zletilosti, ale stále studuje na odborném učilišti či střední, vyšší odborné či vysoké škole, může v dětském domově setrvat až do věku 26 let. Je však třeba s domovem uzavřít tzv. smlouvu o prodlouženém pobytu, kdy je základní podmínkou zmiňované studium a příprava na povolání. I v případě rozhodnutí se opustit po dovršení zletilosti domov je zapotřebí o této skutečnosti včas informovat ředitele, aby mohl sociální pracovník jedinci pomoci s hledáním ubytování a zaměstnání.

Zároveň má takový jedinec nárok na věcnou či finanční podporu ve výši až 15000 korun. Do domova je možné se vrátit, a to v případě, kdy jedinec opustí dětský domov a v průběhu následujícího roku se rozhodne, že se chce vrátit, zejména z důvodu návratu do školy, přičemž být v domově musí být místo a dotyčný musí chodit do školy (Právo na dětství, 2022, online).

Mimo zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů se tématu dětských domovů věnují například také tyto zákony a vyhlášky:

- zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí;
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník;
- zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů;
- vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních (Dětský domov Karlovy Vary a Ostrov, 2010, online).

Jak již bylo na základě zákona č. 109/2002 Sb. zmíněno, rozlišujeme dva druhy dětských domovů. Dětské domovy lze dále rozlišovat na dětské domovy internátního či rodinného typu. Dětské domovy internátního typu představují jakési náhradní řešení – nabízí péči a výchovu, avšak nevzniká dojem skutečného domova. Oproti tomu dětské domovy rodinného typu proklamují skutečný domov, avšak tento dojem je pouhou iluzí. Skutečný domov je poté domovem bez jakéhokoli nahrazování či iluzí. Je určován vztahy mezi rodiči a dětmi a sdíleným bydlištěm (Škoviera, 2007). Rozdíl mezi dětským domovem internátního a rodinného typu spočívá dále v základní organizační jednotce domova, kdy základní jednotkou v domově internátního typu je výchovná skupina a v domově rodinného typu poté rodinná buňka. Domovy internátního typu jsou určeny zejména pro děti, u nichž se předpokládá krátkodobý pobyt v domově. Oproti tomu do domovů rodinného typu jsou umisťovány děti s předpokladem dlouhodobého pobytu (Švancar, Buriánová, 1988).

4.2 Výchova k manželství a rodičovství v dětských domovech

Tato podkapitola se nebude věnovat výchově jako takové, ale bude zaměřena spíše na výchovu k manželství a rodičovství u dětí a mladistvých, kteří žijí mimo vlastní orientační rodinu v dětských domovech. Přesto je však na úvod dobré zmínit,

co výchova znamená. Výchova představuje „*proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.*“ Výchovu lze rovněž chápat jako „*plně řízený proces ovlivnění nehotového člověka pedagogem nebo institucí, naplněný snahou podřídít jej normám společnosti, ale i normám instituce apod.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 277).

Výchova k manželství a rodičovství probíhá již od raného věku, avšak největší význam má v období staršího školního věku, tedy v době dospívání. V dětských domovech tato výchova představuje významnou část působení na morální vývoj dětí a mládeže. Náplní výchovy by mělo být informování o významu rodiny, o jejích základních funkcích a také o utváření a udržování harmonických vztahů mezi jednotlivými členy rodiny. Cílem by poté měla být příprava dospívajících na jejich případné manželství a rodičovství a s tím související příprava na odpovědnou péči o vlastní děti (Hrdličková, Pávková, 1987).

Hrdličková, Pávková (1987) dále konstatují, že výchova k manželství a rodičovství by neměla probíhat pouze formou jednorázových akcí, ale k její realizaci by mělo docházet soustavně, tedy v rámci celoročního plánu práce dětského domova a zároveň za účasti všech výchovných činitelů. Z toho vyplývá potřeba spolupráce s pedagogickými pracovníky, se školami, s psychology a dalším zdravotnickým personálem, případně spolupráce také s pedagogicko-psychologickou poradnou či dalšími organizacemi.

Jak již bylo zmíněno, výchova k manželství a rodičovství začíná již v raném dětství, kdy se jedná především o utváření a rozvíjení vztahů s nejbližšími lidmi, což je základem pro příznivé budoucí vztahy. V období mladšího školního věku se v rámci výchovy k manželství a rodičovství dítě úzce seznamuje se sexuálními informacemi, s budoucí rolí otce, resp. matky a s otázkami narození dítěte. V tomto případě však ve zjednodušené formě. V období středního školního věku se výchova zaměřuje na informování o biologii a fyziologii období dospívání a rovněž na otázky početí dítěte. V tomto období je již vhodné hovořit o jednotlivých tématech s chlapci a dívkami odděleně. V dětských domovech se rovněž doporučuje zapojit do besed nejrozličnější odborníky, a to zejména z důvodu rozdílného vývoje dětí a rozdílných zkušeností z rodiny, s nimiž děti do domova přichází. V období staršího školního věku se v rámci výchovy k manželství a rodičovství již podrobněji hovoří o psychologické a společenské problematice sexuálního života. V tomto období je cílem výchovy především informování dospívajících o všem, co souvisí s rodičovstvím, rozšíření

znalostí z oblasti biologie a psychologie člověka a poskytnutí dalších informací vedoucích ke společensky přijatelnému jednání. Je zapotřebí, aby měl vychovatel poskytující tyto informace dostatečné odborné znalosti, a to ať už se jedná o předávání informací v jakémkoli období školního věku či o způsoby předávání daných informací. Rovněž by měl být věcný a klidný a měl by budovat vztah vzájemné důvěry (Hrdličková, Pávková, 1987).

P. Jánský (2004) dodává, že je potřebná modernizace systému ústavní výchovy ve smyslu přiblížení její podoby blíže k podobě rodinného zázemí. Dílčí výchovné jednotky v rámci dětského domova by měly představovat zázemí, ve kterém by mělo být možné realizovat vztahy podobné vztahům v rodině, díky čemuž by byl umožněn rozvoj schopností a dovedností dospívajících v oblasti komunikace, v oblasti dělby práv a povinností a díky kontaktu dětí z různých věkových skupin rovněž vznik a rozvoj postojů k budoucímu rodičovství.

Dle rámcového vzdělávacího programu probíhá výchova k manželství a rodičovství ve školním prostředí v rámci vzdělávací oblasti výchova ke zdraví, a to konkrétně na 2. stupni základních škol. Mezi očekávané výstupy se v této souvislosti řadí skutečnost, kdy žák *"respektuje přijatá pravidla soužití mezi spolužáky i jinými vrstevníky a přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů v komunitě"* a je schopen vysvětlit *„role členů komunity (rodiny, třídy, spolku)“* a uvést *„příklady pozitivního a negativního vlivu na kvalitu sociálního klimatu (vrstevnická komunita, rodinné prostředí) z hlediska prospěšnosti zdraví“*. Co se týká konkrétního učiva, pak se manželství a rodičovství řadí do kategorie vztahů mezi lidmi a formy soužití, která konkrétněji zahrnuje vztahy ve dvojici (přátelství, láska, partnerské vztahy, manželství, rodičovství,...) a vztahy a pravidla soužití v prostředí komunity (rodina, škola, obec,...) (Národní ústav pro vzdělávání, 2017, online).

Z rámcového vzdělávacího programu vychází školní vzdělávací programy, které rovněž zahrnují výchovu k manželství a rodičovství. Na základě školních vzdělávacích programů je poté možné v dětských domovech organizovat výchovně vzdělávací činnosti, které jsou uskutečňovány v prostředí jednotlivých buněk. Mimo to, že výchovně vzdělávací činnosti vychází z ŠVP, mohou také dále vycházet z ročního plánu výchovných činností zařízení a týdenních plánů rodinné buňky. Cílem ročního plánu výchovných činností je poté tvorba a následné plnění klíčových kompetencí, jež jsou uvedeny právě v ŠVP (Dětský domov Karlovy Vary a Ostrov, 2020, online).

V rámci výchovy k manželství a rodičovství je také důležité utváření postojů k těmto institucím. Postoj představuje určitý vztah mezi osobou jedince, který postoj zaujímá a prostředím, ve kterém se jedinec pohybuje. Jedná se o hodnotící vztah k určité oblasti, získávaný na základě učení v sociálním prostředí, jako je například právě rodina (Průcha, Walterová, Mareš, 2003). J. Vláčil (2018, online) k postojům uvádí, že se jedná o tendenci jednat určitým způsobem, tendenci nějak reagovat na určité podněty spjaté s konkrétní situací na základě předchozí zkušenosti, jež vznikla formováním vztahu mezi psychickým stavem a vnějším prostředím.

Manželství a rodičovství v kontextu utváření postojů poté představuje důležitou součást výchovy k manželství a rodičovství v dětských domovech, jelikož postoje, které dospívající k těmto institucím zaujmou, budou ovlivňovat jejich budoucí směřování v osobní, a také společenské oblasti. Švancar, Buriánová (1988) zmiňují, že v rámci rodinné buňky v domově rodinného typu je život co nejvíce připodobňován životu ve fungující rodině. Děti a mladiství společně s vychovateli hospodaří dle stanoveného rozpočtu, podílí se na chodu buňky (stravování, úklid apod.) či pomáhají s péčí o nejmladší členy buňky. Všechny tyto aktivity představují důležitou a významnou součást přípravy na život po odchodu z dětského domova, jelikož děti a mladiství se díky těmto aktivitám učí správnému hospodaření zejména s financemi, získávají pozitivní vzory toho, jak mají vypadat fungující vztahy v rodině a správná péče o děti a připravují se tak na své případné budoucí manželství a rodičovství.

V souvislosti s tématem této bakalářské práce by měla být tato kapitola obsáhlejší, avšak bohužel nebylo nalezeno dostatečné množství vhodných zdrojů, jež by se věnovali tématu výchovy k manželství a rodičovství přímo v dětských domovech.

4.3 Dětské domovy v České republice

V České republice funguje dle Asociace Dítě a rodina (2015, online) celkem 139 dětských domovů, resp. dětských domovů se školou. V Královéhradeckém kraji se nachází 7 dětských domovů a v kraji Pardubickém 6 dětských domovů. Tyto údaje se vztahují k srpnu 2019 a vychází z údajů MŠMT.

Co se týče dětských domovů, resp. dětských domovů se školou v Královéhradeckém kraji a jejich lokaci, pak lze říci, že jsou v rámci kraje rozmístěny rovnoměrně. Dva domovy se nachází v okrese Trutnov, dva v okrese Náchod, dva v okrese Rychnov nad Kněžnou a jeden v okrese Hradec Králové. Pouze v okrese Jičín

se nenachází žádný dětský domov. I v Pardubickém kraji jsou jednotlivé domovy rozmístěny rovnoměrně. Dva domovy se nachází v okrese Ústí nad Orlicí, dva v okrese Pardubice a dva v okrese Svitavy. V Pardubickém kraji se nenachází žádný dětský domov pouze v okrese Chrudim.

Podíváme-li se na umístění jednotlivých dětských domovů ve zmiňovaných krajích podrobněji, pak se jedná konkrétně o následující města, resp. obce:

- Královéhradecký kraj – Vrchlabí, Dolní Lánov, Broumov, Jaroměř, Deštné v Orlických horách, Potštejn a Nechanice;
- Pardubický kraj – Dolní Čermná, Radhošť, Holice, Pardubice, Moravská Třebová a Polička (Asociace Dítě a rodina, 2015, online).

Celková kapacita dětských domovů v České republice čítá 4949 míst, přičemž obsazeno je 4208 míst. Personální zabezpečení představuje více než tři tisíce zaměstnanců, přičemž téměř 63 % představuje pedagogický personál a zbylých 37 % poté tvoří další zaměstnanci, jako jsou například uklízečky či kuchaři. Pokud se jedná o dětské domovy v Královéhradeckém a Pardubickém kraji, tak zmíněných 13 domovů představuje kapacitu 445 míst z čeho je obsazeno 361 míst. Celkem je zde zaměstnáno 262 zaměstnanců, z čehož 189 zaměstnanců představuje pedagogický personál, jenž se podílí především na výchově a vzdělávání dětí a mladistvých (Asociace Dítě a rodina, 2015, online).

5 Kvalitativní šetření zaměřené na pohled dospívajících z dětských domovů na jejich případné budoucí partnerství, manželství a rodičovství

Praktická část bakalářské práce se věnuje kvalitativnímu průzkumnému šetření, konkrétně zjištění toho, jak současní dospívající z dětských domovů přistupují, či spíše nahlížejí na svou budoucnost v kontextu uzavírání sňatků či životu v jiném, alternativním způsobu soužití, a také na založení vlastní rodiny. Součástí této části práce je rovněž představení projektu průzkumného šetření, zejména stanovení cíle šetření, dále představení stěžejních otázek, na které byly v rámci šetření hledány odpovědi, představení užitých metod a charakteristika cílové skupiny. Podstatnou součástí je rovněž seznámení se s výsledky šetření a následné shrnutí zjištěných informací.

5.1 Projekt kvalitativního šetření

Cílová skupina

Cílovou skupinu představují dospívající z dětských domovů v Královéhradeckém a Pardubickém kraji, a to ve věku od 15 do 18, resp. 19 let. Spodní věková hranice odpovídá věkovému vymezení dospívajících dle mnohých autorů odborných publikací, kteří se na hranici 15 let ve většině případů shodují (viz kapitola 1.1 a 1.2). Horní věková hranice byla pro účely této práce stanovena na věk 18, resp. 19 let, a to i přes to, že odborníci uvádí jako horní věkovou hranici období dospívání věk v rozmezí od 20 do zhruba 25 let. Důvodem výběru tohoto věkového rozmezí byla skutečnost, že v dětských domovech zůstávají jedinci právě do dovršení 18 let, případně do ukončení vzdělávání, ke kterému v případě středních škol dochází zhruba v oněch 19 letech.

Respondenti byli vybíráni tak, aby byli pokud možno ve stejném počtu zastoupeni jak chlapci, tak i dívky. Vzhledem k současné situaci s pandemií koronaviru bylo složitější s respondenty navázat kontakt, jelikož jak je uvedeno i dále, z osmi oslovených dětských domovů bylo umožněno uskutečnit interview pouze ve dvou dětských domovech.

Průzkumného šetření se nakonec zúčastnilo celkem 6 respondentů, kteří byli vybráni metodou záměrného výběru, kterou Miovský (2006) popisuje jako postup, kdy jsou respondenti vybíráni na základě stanovených vlastností, přičemž právě ona vlastnost či určitý stav je kritériem pro výběr konkrétních jedinců. V případě této práce

byli respondenti vybíráni na základě stavu, kterým je příslušnost ke skupině jedinců žijících v dětských domovech. Co se týká konkrétního představení jednotlivých respondentů, pak se jednalo o 3 chlapce v následujícím věkovém složení. Zároveň je stručně nastíněna i jejich situace a důvody umístění do dětského domova:

- Tomáš – Tomášovi je 17 let. Odhaduje, že v domově je zhruba 12–14 let, přesnou dobu nebyl schopen určit. Na důvody svého umístění do domova si již nevzpomíná.
- Marek – Markovi je 17 let a je Romské národnosti. V domově pobývá již 9 let, a to z důvodu, že se o něj rodiče nestarali. Marek uvedl, že již v 7 letech se o sebe musel v podstatě starat sám.

Interview se dále zúčastnily 4 dívky v následujícím věkovém složení. Dále je rovněž nastíněna jejich situace a důvody umístění do dětského domova.

- Alice – Alici je 15 let a v domově je 2 roky na základě vlastního rozhodnutí, k němuž ji vedlo špatné rodinné zázemí, zejména tedy skutečnost, že byla rodiči týrána. Alice se identifikuje jako trans a upřednostňuje oslovení Jack.
- Kateřina – Kateřině je 17 let a v domově je 8 let. Důvodem jejího umístění do domova bylo špatné rodinné zázemí, především z hlediska finančního zajištění rodiny.
- Natálie – Natálii je 15 let. Jak dlouho pobývá v dětském domově, nebyla schopna určit, lze tedy předpokládat, že se již jedná o poměrně dlouhou dobu. Důvodem umístění do domova byla poté skutečnost, že se o ni rodiče nebyli schopni starat.
- Šárka – Šárce je 19 let. V domově je 6 let a stejně jako Alice je zde dobrovolně. Důvodem pro toto rozhodnutí bylo špatné rodinné zázemí.

Cíl průzkumného šetření, stanovení otázek

Konkrétní cíl průzkumného šetření představuje zjištění, jaký pohled či názor zaujímají v současné době dospívající z dětských domovů ke svému případnému budoucímu manželství a k rodičovství. Z tohoto důvodu bylo jako hlavní otázka stanoveno následující: Jaký pohled zaujímají dospívající z dětských domovů na své případné budoucí manželství a rodičovství? Aby bylo možné na toto získat odpověď, byly dále stanoveny specifické otázky:

1. Co pro dospívající představuje manželství?
2. Co pro dospívající představuje rodičovství?
3. Jaký postoj zauímají dospívající k manželství, resp. rodičovství?
4. Jak dospívající přistupují ke svému případnému budoucímu manželství či jiné alternativní formě soužití a k rodičovství?

Pro získání odpovědí na specifické otázky byly stanoveny dílčí otázky pro interview, jejichž účelem bylo získání potřebných informací. Jednotlivé dílčí otázky jsou uvedeny ve struktuře interview (viz Příloha A).

Pro lepší interpretaci získaných výpovědí bylo stanoveno i několik dalších otázek, jež byly respondentům pokládány jako doplňující v případě potřeby upřesnění či lepšího pochopení jejich odpovědí na uvedené dílčí otázky. Jednotlivé doplňkové otázky jsou rovněž součástí struktury interview (viz Příloha A).

Za účelem získání odpovědí na hlavní otázku, specifické, dílčí a doplňkové otázky bylo realizováno kvalitativní šetření prostřednictvím interview.

Kvalitativní výzkum

V současné době existuje celá řada kvantitativně orientovaných výzkumů zaměřujících se na obdobnou problematiku jako tato bakalářská práce. Z důvodu získání jiného úhlu pohledu na toto téma bylo však zvoleno šetření orientované kvalitativně, v rámci kterého bylo snahou získat alespoň stručný přehled o představách, názorech a postojích, obavách a přáních dospívajících v kontextu jejich pobytu v dětském domově.

Kvalitativní výzkum má své kořeny ve fenomenologii, jejímž zakladatelem byl Edmund Husserl. Fenomenologie představuje směr, jenž poukazuje na subjektivní hlediska chování lidí. Největší přínos k rozvoji kvalitativního výzkumu však představovala etnografie a její představitelé B. Malinowski a M. Meadová, kteří si na základě problémů s interpretací výsledků získaných z pozorování vzdálených kultur uvědomovali potřebu vzniku nové teorie výzkumu (Gavora, 2000).

Kvalitativně orientovaný výzkum je dle Creswella (1998; In: Hendl, 2005, s. 50) „proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému.“ Oproti tomu Glaser a Corbinová (1989; In: Hendl, 2005) uvádí, že kvalitativní výzkum představuje jakýkoli výzkum, při němž se ke stanovení závěrů neužívají statistické metody či obdobné prostředky založené na číselném vyjádření.

Hendl (2005) zmiňuje, že na počátku výzkumu se stanoví základní otázky, které však lze v průběhu upravovat a doplňovat, a to na základě samotného průběhu výzkumu. Z tohoto důvodu bývá někdy kvalitativní výzkum označován jako emergentní. V průběhu výzkumu výzkumní sbírá a analyzuje data souběžně, a to v delším časovém rozmezí. Výsledná zprava by poté měla obsahovat nejenom samotné výsledky výzkumu, ale také popis místa, kde výzkum probíhal a citace a poznámky z interview s jednotlivými respondenty.

I Gavora (2000) řadí mezi základní charakteristiky kvalitativního výzkumu podrobný zápis, kdy si výzkumník vede podrobné zápisky o všem, co se odehraje, přičemž záznam může být veden i pomocí auditivních či obrazových záznamových aparátů. Na základě těchto záznamů je poté utvářena ucelená představa o postojích respondentů a o prostředí, v němž se respondenti pohybují.

Při kvalitativním výzkumu se využívají dva typy ustálených postupů. V prvním případě se jedná o analytickou indukci, při které je nejprve stanoven výzkumný problém, na jehož základě provede výzkumník analýzu prvotního případu a na základě získaných údajů vytvoří počáteční hypotézu. Následně dochází k ověřování hypotézy a v případě, že hypotéza nesedí, dojde k její úpravě tak, aby odpovídala zjištěným skutečnostem. Druhým typem postupu je konstantní komparace. V tomto případě výzkumník na počátku nestanovuje žádnou hypotézu, ale rovnou sbírá a analyzuje údaje, v nichž se snaží nalézt společné znaky, které spadají do stejných kategorií. Až na základě těchto kategorií poté výzkumník stanovuje hypotézu (Gavora, 2000).

Interview

Mezi základní metody využívané v rámci kvalitativního výzkumu patří nestrukturované pozorování, interview a metoda životní historie (Gavora, 2000). Pro účely této práce bylo jako metoda průzkumného šetření zvoleno strukturované interview.

Dle Chrásky (2007) představuje interview metodu založenou na osobní komunikaci mezi výzkumníkem a respondentem. Schopnost výzkumníka navodit vhodnou atmosféru a vést přívětivé interview je základním předpokladem pro jeho úspěšnost. Výhodou této metody je osobní kontakt a možnost lépe nahlédnout do postojů a názorů respondenta. Další výhodou strukturovaného interview jsou stejné podmínky pro všechny respondenty, jelikož výzkumník pouze čte předem připravené

otázky ve stanoveném pořadí a nijak nezasahuje do odpovědi respondentů. Skutečnost pevně stanovené struktury a pořadí otázek uvádí rovněž M. Miovský (2006).

Hendl (2005) uvádí, že u strukturovaného interview je možnost flexibilně reagovat na odpovědi respondenta značně omezená. Oproti tomu výhodou je snazší interpretace dat, jelikož následná orientace ve výsledcích je vzhledem ke strukturovanosti interview přehledná a jednotlivé typy odpovědí se snáz identifikují.

Mezi nejdůležitější pravidla realizace interview se dle Chrásky (2007) řadí vhodné prostředí a situace, řazení otázek od obecnějších ke konkrétnějším tak, aby došlo k uvedení respondenta do dané problematiky, vytvoření vhodných podmínek pro realizaci interview a především přesný záznam respondentových odpovědí.

Jak již bylo zmíněno, metoda interview byla zvolena zejména z důvodu, že pro jinou metodu, například pro dotazník, by nebylo možné získat vzhledem k cílové skupině dostatečný počet respondentů. Navíc je možné se domnívat, že údaje získané na základě dotazníku by nepřinesly tak specifické výsledky jako realizované interview, a to i přes to, že by byl v takovém případě okruh respondentů podstatně širší.

Realizace šetření

Průzkumné šetření bylo realizováno od druhé poloviny ledna do konce února. Byly do něj zapojeny celkem 2 dětské domovy – 1 z Královéhradeckého a 1 z Pardubického kraje. Jak již bylo zmíněno, dětských domovů bylo osloveno mnohem více, ale z některých vůbec nepřišla zpětná reakce a v některých nebylo možné šetření uskutečnit z důvodu řady omezení. Konkrétně proběhlo průzkumné šetření tedy v těchto dětských domovech:

- Královéhradecký kraj – Dětský domov a školní jídelna Nechanice;
- Pardubický kraj – Dětský domov Holice.

Provedené šetření mělo několik částí. První část zahrnovala představení se respondentům, stanovení základních zásad a principů a v neposlední řadě snahu o navození příjemné, uvolněné atmosféry. Před začátkem každého rozhovoru bylo též respondentům sděleno, o co přesně se v šetření jedná (cíl šetření) a z jakého důvodu je šetření realizováno. Druhou částí byla realizace jednotlivých interview s tím, že na začátku byly zjišťovány základní informace o respondentech (jméno, věk a důvody umístění do domova) a následně bylo přistoupeno k jednotlivým otázkám, na něž respondenti odpovídali, přičemž byli požádáni o souhlas s nahráváním interview.

Poslední část interview se skládala z poděkování respondentům, ujištění o přínosu a užitečnosti získaných výpovědí a z následného rozloučení se s respondenty.

5.2 Analýza a interpretace výsledků kvalitativního šetření

Realizované interviewy byly prostřednictvím opakovaného poslechu nahrávek doslovně přepsány do textové podoby, a to v pořadí, v jakém byly realizovány (viz Příloha B). Dle Hendla (2005, s. 208) se přepisem neboli transkripcí „*nazývá proces převodu mluveného projevu z interview nebo ze skupinové diskuse do písemné podoby.*“ Získané výpovědi byly poté zpracovány do čtyř kategorií sestavených na základě specifických otázek, jež byly stanoveny na začátku šetření z důvodu získání odpovědi na hlavní otázku celého průzkumného šetření. Jednotlivé kategorie zahrnují vždy dílčí a doplňkové otázky vztahující se tematicky ke specifické otázce.

První kategorie vztahující se ke specifické otázce č. 1, tedy k otázce, co pro dospívající představuje manželství, zahrnuje dílčí otázky č. 1–6 (viz Příloha A). V rámci těchto otázek bylo zjišťováno, co obecně podle dospívajících znamená manželství, zda se vstupem do manželství nějak změní dosavadní život partnerů či co je podstatné pro uzavření manželství a co partnerů vede k rozhodnutí oženit/ vdát se. Z výpovědí respondentů na tyto otázky je patrné, že v současné době mají dospívající z dětských domovů obdobné představy o manželství jako takovém, zejména tedy v kontextu výhod vyplývajících z manželství, důvodů a motivace k uzavření manželství.

Skutečností vyplývajících z výpovědí respondentů ohledně manželství je také to, že se respondenti ve většině případů shodují na tom, že manželství, ale i nesezdané soužití s sebou přináší především výhody, a to v podobě nějaké jistoty, zázemí a možnosti sdílet své problémy s další osobou. Tuto skutečnost dokládají výpovědi následujících respondentů:

- Alice: „...*výhody tam jsou v tom, že když máme problém, tak se máme komu svěřit a prostě se nemusíme bát, protože víme, že nám ten druhý pomůže, a že prostě cokoliv nebo jakýkoliv problém zvládneme...*“;
- Natálie: „...*nějaký zázemí, kde je nám dobře no a taky je asi výhoda to, že máme někoho, komu se můžeme svěřit třeba s nějakým problémem, že na to nebudeme sami...*“.

V souvislosti se vstupem do manželství se dospívající domnívají, že ve vztahu ke změnám spíše nedojde a pokud ano, pak se nebude jednat o žádné výrazné či zásadní změny. Například Kateřina se domnívá, že jediný rozdíl bude v tom, že partneři budou mít svůj vztah potvrzený, přesněji se domnívá, že „...*to bude stejný, jen s tím, že tam bude nějaký ten papír...*“.

Stejně jako v případě shody ohledně důležitých okolností či motivace ke vstupu do manželství se projevuje shoda i v názlehu na práva a povinnosti manželů. V tomto případě se však jedná o shodu v tom, že většina respondentů nemá ustálenou představu o tom, jaká práva a povinnosti z manželství vyplývají. Nejčastěji bylo mezi povinnosti řazeno: péče o druhého, vzájemný respekt a být ke druhému upřímný, což demonstrují následující výpovědi:

- Kateřina: „*Tak ty povinnosti asi nějaká úcta nebo respekt?...*“;
- Natálie: „... *Taky by se asi měli respektovat a nelhat si. Jeden o druhého by se měl starat a navzájem se podporovat,...*“;
- Marek: „... *starat se jeden o druhého, o jeho potřeby.*“.

S určením práv to bylo o něco složitější, jelikož respondenti často odpovídali, že netuší, nebo je aktuálně nic nenapadá.

Rozdíly lze však spatřovat v chápání manželství, konkrétně v tom, co manželství z hlediska definice či právního vymezení znamená. Část dospívajících z dětských domovů již má alespoň základní představu o tom, co je to manželství, a to i přes to, že do svých výpovědí nezahrnuli informaci, že se jedná o závazný vztah mezi mužem a ženou, který vznikl způsobem, který stanovuje občanský zákoník. Na druhou stranu je třeba zmínit i skutečnost, kdy část dospívajících vůbec nemá představu či není schopna vyjádřit, co se pod pojmem manželství skrývá. Tuto skutečnost lze prezentovat na výpovědi sedmnáctiletého Tomáše, který na otázku, co si představí či co se mu vybaví pod pojmem manželství, odpověděl „*Rodina. Nevím, vztah? No asi ta rodina hlavně.*“ Oproti tomu stejně starý Marek byl schopen odpovědět na stejnou otázku podstatně lépe: „*Citová vazba, nějaký vztah mezi dvěma lidma, kterej je závaznej...*“.

Cílem této sekce otázek bylo tedy zjištění, co pro dospívající představuje manželství a s ním související okolnosti. Celkově lze spatřovat ve výpovědích respondentů na otázky vztahujících se k manželství určité rozdíly. S velkou pravděpodobností lze očekávat, že důvodem bude skutečnost, kdy část respondentů nemá zkušenost s životem mimo dětský domov či si na život mimo domov již nevzpomíná, a to především z důvodu dlouhodobého pobytu v domově, a proto se

u nich v této souvislosti projevuje či se může projevovat absence vzoru manželského, příp. partnerského soužití a u části respondentů může být důvodem rovněž skutečnost, že pochází z nefunkčního rodinného prostředí, kde tyto vzory nebyly zastoupeny v dostatečné míře.

Druhá kategorie vztahující se ke specifické otázce č. 2 (dílní otázky č. 7–12, viz Příloha A), tedy k tomu, co pro dospívající představuje rodičovství, se zabývá především tím, co dospívající chápou pod pojmem rodičovství, jak si myslí, že vypadá život rodiče a jaké role s sebou rodičovství přináší, zda se změní život manželů, resp. partnerů po narození dítěte či co patří mezi důležité okolnosti pro narození dítěte. Zde již výpovědi respondentů více odpovídali tomu, na co byla daná specifická otázka zaměřena.

I v případě první otázky, která zjišťovala, jaká je podle respondentů vhodná definice rodičovství, se respondenti správně vyjadřovali, že se vlastně jedná o konkrétní způsob provádění určitých věcí a činností (Jandourek, 2001) a s tím související všechny způsoby chování mezi rodiči a dětmi, a také způsoby péče o děti a výchovné styly (Matoušek, Pazlarová, 2014). To dokládají i následující výpovědi respondentů, které rovněž zahrnují informace o péči o dítě, jejich výchově či odpovědnosti rodičů:

- Tomáš: „*Asi musí mít větší odpovědnost, takže musí víc myslet na budoucnost.*“
- Natálie: „*Že dva manželé spolu mají dítě a starají se o ně.*“;
- Marek: „*...starosti, nutnost starat se o to dítě, bejt za něj zodpovědněj...*“;
- Šárka: „*...No jakože ta odpovědnost, starání se o ty děti.*“

V rámci otázek vztahujících se k životu po narození dítěte (otázky č. 8–10, viz Příloha A) panuje ve výpovědích respondentů velká shoda. Zaměříme-li se více například na otázku č. 9, pak zjistíme, že se mezi výpověďmi často objevovala informace o nabití větší odpovědnosti, ztrátě času a volnosti či nutnosti pečovat o dítě. Pro ilustraci této skutečnosti lze uvést následující výpovědi:

- Tomáš: „*Musí se starat o ty děti, mají míň času.*“;
- Kateřina: „*Bude muset dbát o to dítě, ne jen sám o sebe... Taky budou mít míň času a volnosti.*“;
- Marek: „*...už nemůže dovolit bejt tak často s kamarádama jako před tím nebo že už nemá takovou volnost, že se prostě musí starat i ve svém volným čase...*“;
- Šárka: „*Člověk pak má větší starosti, větší odpovědnost...*“.

V případě otázky č. 8 se výpovědi respondentů orientovali zejména na náročnost péče o dítě, vyživovací povinnost a finanční zabezpečení nejenom dítěte, ale celé rodiny či nutnost péče o dítě a jeho výchovu. V případě otázky č. 10 byly výpovědi obdobné, často se opakovala informace o péči a starání se, výchově a zabezpečení dítěte, jak po stránce emocionální, tak i materiální. Tuto skutečnost dobře vystihují výpovědi Kateřiny a Šárky:

- Kateřina: „*U matky je to asi to starání se o to dítě a u otce vydělávání peněz. A hlavně asi ta výchova toho dítěte.*“;
- Šárka: „*Tu péči o dítě, nějakou výchovu, starání se, že můžu někomu dát tu svoji mateřskou lásku. A otcové to maj docela jednoduchý, většinou jen pracují a je na nich žít tu rodinu...*“.

Stejně jako v případě manželství, tak i v případě rodičovství byla respondentům položena otázka, jaké okolnosti jsou důležité pro narození dítěte. Zde bylo častou odpovědí finanční zabezpečení, zázemí (bydlení) a schopnost postarat se o dítě. Ve výpovědích se také objevila podmínka plnoletosti či ukončeného vzdělání.

V rámci kategorie otázek zaměřených na rodičovství nastala menší komplikace v případě otázky zaměřené na to, zda respondenti vědí, co vše s rodičovstvím souvisí. Často bylo zpočátku ticho, kdy se respondenti snažili vymyslet vhodnou odpověď, ale nakonec buď odpověděli, že netuší, nebo opět sklouzli k odpovědnosti a starosti. Výjimečně se objevila informace zahrnující omezení vyplývající z péče o dítě, konkrétně omezení volnosti a času, kdy po narození dítěte nemají rodiče již tolik prostoru pro trávení volného času s kamarády či na výletech apod.

Ačkoli by měla v dětských domovech probíhat výchova k manželství a rodičovství, je zřejmé, že v této oblasti existují určité rezervy, jelikož pro některé respondenty bylo občas obtížné najít vhodná slova pro vyjádření svého pohledu na dané téma či jim činilo obtíže sdělit vůbec nějaký názor či pohled na danou problematiku.

Třetí kategorie (specifická otázka č. 3, dílčí otázky 13–19, viz Příloha A) se již více zaměřovala na manželství a rodičovství ve vztahu k respondentům, resp. na to, jak oni sami k těmto institucím přistupují, jaký k nim zaujímají postoj. Tato kategorie se zaměřovala zejména na získání výpovědí o tom, jaký mají respondenti názor na manželství, resp. rodičovství, zda je podle nich v dnešní době uzavírat manželství, jak se staví k alternativním formám soužití či jaký mají názor na fenomén bezdětnosti.

Podíváme-li se na to, jak dospívající z dětských domovů vnímají manželství, jaký na něj mají názor, zjistíme, že odpovědi na tuto otázku jdou dosti rozporuplné. Na jednu stranu je manželství vnímáno jako přirozená součást vztahu, jako důležitý krok ve vývoji vztahu dvou lidí, na straně druhé je však vnímáno někdy jako zbytečné, jako něco, co není nutné a bez čeho může vztah dvou lidí fungovat. Rozdílné názory však nepanují pouze mezi jednotlivými respondenty, ale i samotní respondenti nemají k manželství často vyhraněný a jednoznačný vztah. Pro ilustraci tohoto kontrastu jsou vhodné výpovědi Kateřiny, Natálie a Šárky:

- Kateřina: *„Nejsem proti manželství, ale přijde mi, že někdy je to i zbytečný.“*;
- Natálie: *„Myslím si, že manželství na jednu stranu je důležitý, ale na druhou stranu to taky není úplně nutné. Každý to vnímá jinak. Já беру svatbu jako důležitou událost, takže se dá říct, že mám na manželství kladnej názor, jsem pro to, aby se lidi brali.“*;
- Šárka: *„Mně to přijde normální, jak kdybych žila s partnerem, jenom prostě máme papír a prstýnek. Nevidím tam moc rozdíl oproti tomu s někým žít bez té svatby. Ale vnímám to asi normálně, asi je to přirozený v tom vztahu...“*.

Názorům na manželství odpovídají i odpovědi na další otázku, která zjišťovala, zda je v dnešní době důležité, aby lidé vstupovali do manželství. Vyjma jedné respondentky byla odpověď vždy ne. Odůvodnění bylo poté takové, že to není důležité, v dnešní době to již není moderní, pro vztah jsou důležitější věci než manželství a není třeba se brát, aby spolu lidé mohli žít a být spokojení. Respondentka Natálie, která uvedla, že je důležité, aby se lidé brali, poté uvedla jako důvod to, že partneri poté mají společné příjmení a je to takové hezké, když se dva lidé, co se mají rádi, vezmou.

I otázka, zda je manželství podmínkou pro založení rodiny, se setkala spíše s negativní reakcí. Opět až na jednu respondentku byla vždy odpověď, že manželství není podmínkou pro založení rodiny, jelikož to v dnešní době není důležité, dítě lze vychovávat i mimo manželství a pro dítě jsou důležitější věci, zejména to, zda jsou rodiče schopni se o něj postarat, zajistit mu vhodné zázemí a dát mu lásku. Respondentka Natálie, která uvedla, že manželství je podmínkou pro založení rodiny, svoji odpověď následně odůvodnila takto: *„Podle mě by nejdřív měla být svatba a až potom dítě. Přijde mi to takhle správný. A taky tahle zjistí, jestli se chtějí a jestli spolu můžou mít dítě.“*

Přestože i v dnešní době přikládají dospívající manželství určitou váhu, tak se k alternativním formám soužití staví vcelku pozitivně, neodsuzují jedince, kteří se rozhodli žít jinak a vnímají tyto formy jako vhodné pro někoho, kdo si třeba není ještě zcela jistý tím, co od partnera očekává, což se týká nesezdaného soužití a života tzv. singles či mingles. V případě registrovaného partnerství také neshledávají žádný problém v tom, že spolu žijí dva lidé stejného pohlaví, pouze se objevují negativní reakce na to, že v dnešní době je toho všude plno a někdy se o tom mluví až zbytečně moc. Pro lepší nastínění situace lze uvést některé výpovědi:

- Alice: *„V podstatě je to normální. Jako já chápu i ty lidi, který jako cítí tu lásku ke stejnému pohlaví, jako mně to nevadí, protože každý má k tomu nějaký důvod. Já sama chodím se stejným pohlavím, takže já k tomu mám kladnej vztah. Nevadí mi to, podporuju to.“*;
- Marek: *„Tak jako bez partnera budou ty lidi bitý sami na sobě, prostě že celý život sami. I když jo, mám kamarády, ale to není jako mít někoho druhýho k sobě. Ale jinak asi je mi to jedno, bez svatby se dá žít a registrovaný partnerství, to je každýho věc, s kým žije.“*;
- Šárka: *„Nevadí mi to, je to každého věc jak a s kým žije. Ale asi třeba ty singl to mají jednodušší, protože jakoby nemusej mít takový starosti s tím člověkem a můžou si jít, za kým chtěj. Registrovaný partnerství je takový normální, ...“*.

Rodičovství je na rozdíl od manželství vnímáno pozitivně a respondenti k němu přistupují znatelně vřeleji. Mají za to, že mít dítě je přirozenou a pro někoho dokonce důležitou součástí života. Je však třeba dodat, že si respondenti uvědomují, že rodičovství není pro každého, že je třeba být na dítě připravený. Pokud se na to manželé, příp. partneri necítí, je lepší, aby děti neměli, jelikož by poté nebyli schopni jim poskytnout potřebné citové zázemí. Tuto skutečnost lze opět doložit výpovědí respondentky Šárky: *„Rodičovství je podle mě fajn, ale je na každým člověku, na každý ženě jestli chce mít děti nebo ne, je to svobodná vůle. Když se na to ta žena necítí, tak ty děti mít nebude, není to povinnost a ostatní by to rozhodnutí měli respektovat.“*

Co se týče dětí jako takových, nemají s nimi respondenti problém a opět mají za to, že děti představují přirozenou součást života a přináší s sebou radost, štěstí a pocit naplnění. Přestože respondenti vnímají děti jakou důležitou součást života, k fenoménu bezdětnosti se staví v podstatě kladně, jelikož se domnívají, že pokud se lidé necítí na to, mít děti, je lepší, když je skutečně nemají, a to zejména z důvodu, že by se

o ně poté nemuseli být schopni postarat a mít je rádi. Také zmiňují, že je to každého věc, zda dítě chce či nikoli, jen jak dodává respondent Marek: „...*lidi omezujou svoji budoucnost, že se třeba o ně nebude mít kdo postarat, až budou starý a nezvládnou si zařídit nějaký věci. Že po nich taky nic nezůstane.*“ V tomto bodě má Marek na jednu stranu pravdu, ve stáří se o ně skutečně nebude mít kdo postarat, co se rodiny týče. Na stranu druhou v dnešní době existuje řada pečovatelských domů a služeb, které mohou potřebnou péči zajistit. Proto lze souhlasit s tím, že někdy je skutečně lepší, když se lidé rozhodnou děti nemít.

Poslední kategorie otázek (specifická otázka č. 4, dílčí otázky 20–24, viz Příloha A) se poté zabývala tím, jak si respondenti představují svůj budoucí život v kontextu manželství a rodičovství. První dílčí otázka z této kategorie se zaměřovala na to, jaký význam má manželství v kontextu budoucnosti respondentů. Vzhledem k tomu, že se v předchozích otázkách respondenti vyjadřovali k manželství spíše negativně a ve smyslu, že v dnešní době není důležité uzavírat manželství, ačkoli ho zároveň považovali za přirozenou součást života, nebylo překvapivým zjištěním, že pro jejich budoucnost není vstup do manželství důležitou součástí. Zajímavé však je, že ačkoli většina respondentů nepovažuje vstup do manželství za důležitý, chtěli by se téměř všichni v budoucnu oženit/ vdát, a to nejčastěji v horizontu 5 až 10 let. Někteří respondenti však uvažují o uzavření manželství až v pozdějším věku, tedy v časovém horizontu zhruba 15 let.

Co se týká rodičovství jakožto součásti budoucího života respondentů, tak nejčastější odpovědí bylo, že v budoucnu děti chtějí, jelikož pro někoho představuje dítě důležitý bod v životě, něco jako poslání. Pro někoho představují děti sice důležitou součást života, na druhou stranu na dítěti netrávají a nechají tomu v budoucnu volný průběh. V souhrnu se však dá říci, že prakticky všichni respondenti o dítěti uvažují a do budoucna ho chtějí. Pro ilustraci zmíněných drobných rozdílů lze uvést výpovědi Alice a Kateřiny:

- Alice: „*No, já to tak jako neřeším, jestli budu mít děti nebo prostě jak to bude, nevím.*“;
- Kateřina: „*Rodičovství pro mě znamená důležitý bod v mém životě. Mít dítě je pro mě asi něco jako poslání nebo tak něco...*“.

K otázce ohledně dětí se vztahuje několik doplňkových otázek. Co se týče důvodů vedoucích k tomu mít děti, nejčastěji se jedná o to, aby se o ně měl ve stáří kdo postarat, a také aby mohli někomu dát lásku a péči, kterou sami v dětství neměli. Velmi pěkně

tento důvod vystihla Kateřina: „*Chtěla bych někomu dát tu lásku, kterou já jsem nikdy nedostala.*“ a Tomáš: „*...aby se o mě pak jednou někdo postaral*“.

Ohledně věku pro pořízení prvního dítěte se většina respondentů shodla na věku do 30 let, nejčastěji by respondenti chtěli první dítě do zhruba 7 až 10 let. Respondenti se rovněž většinově shodli na počtu dvou dětí. V otázce, co může rodičovství přinést či naopak vzít panovala opět velká shoda. Jako přínos vnímali respondenti radost, štěstí a starosti. V souvislosti s tím, o co s příchodem dítěte přijdou, se poté opakoval především čas, klid a soukromí.

Na závěr byla respondentům položena otázka, zda se domnívají či zda mají pocit, že pobyt v dětském domově nějak ovlivnil jejich pohled a přístup k manželství a rodičovství. Zde se polovina respondentů domnívá, že by se jejich pohled nezměnil, že by byl úplně stejný či minimálně podobný a druhá polovina se domnívá, že by se změnil, ale jak a v čem konkrétně to nedokáží zcela určit, jelikož nemají dostatečnou zkušenost s životem mimo dětský domov nebo si na život mimo domov již nevzpomínají. Tuto skutečnost dokládají výpovědi Kateřiny, Marka a Šárky:

- Kateřina: „*Když jsem byla malá a ještě jsem byla u rodičů, tak jsem chtěla mít svatbu a teď už mi to nepřijde tak důležitý. Takže mě to tady asi v tomhle ovlivnilo docela hodně no*“;
- Marek: „*Vzhledem k tomu, že rodiče mě nevychovali, prakticky od mala vyrůstám mezi cizíma lidma, i když se ty lidi snaží bej jako rodiče, tak je to prostě něco, co ten život totálně změní úplně a myslím si, že bych měl jiný názor, ale jak by se lišil, to nejsem schopnej říct, protože bych musel přijít z té rodiny, nedokážu to porovnat*“;
- Šárka: „*...Hlavně asi v tom, že bych na to manželství nahlížela jinak, asi by pro mě bylo třeba důležitější. I ty děti by pro mě asi měly jinej význam no*“.

Přestože většina respondentů nemá dobrou zkušenost s vlastní rodinou a někteří respondenti se dokonce domnívají, že pobyt v dětském domově ovlivnil jejich přístup k manželství a rodičovství, jsou výpovědi spíše pozitivní a u respondentů není shledán vyložený odpor či výrazně negativní přístup k institucím manželství a rodičovství. Rovněž je pozitivní zjištění, že vzhledem k dosavadním zkušenostem je pro dospívající z dětských domovů vstup do manželství a založení rodiny přirozenou součástí jejich budoucího života, i když jsou pro ně vzhledem k jejich zkušenostem důležitější jiné věci, jiné hodnoty.

5.3 Shrnutí kvalitativního šetření

Cílem empirické části bakalářské práce bylo zjištění, jak přistupují dospívající z dětských domovů ke svému případnému budoucímu manželství a rodičovství, jaký pohled na tyto instituce zauímají v kontextu své budoucnosti, na níž má pobyt v dětském domově a s tím související důvody umístění do domova (zejména špatné rodinné zázemí, které bylo uváděno jako nejčastější důvod) bezpochyby značný vliv.

Specifická otázka č. 1 zjišťovala, co pro dospívající představuje manželství. Na základě získaných výpovědí lze říci, že pro současnou generaci dospívajících z dětských domovů představuje manželství jako takové prozatím oblast, která je pro ně obecně vzdálená a nedokáží ji konkrétně definovat. V souvislosti s životem v manželství z hlediska (ne)výhod mají již lepší představu, dokáží vyjádřit své představy a postoje. Dále se ve většině případů shodují na tom, že uzavření manželství nepředstavuje pro vztah zásadní či nějak výraznou změnu. V případě práv a povinností neměli dospívající problém uvést dostatečné množství příkladů, avšak často se jednalo o fádňi skutečnosti. Rovněž uváděli takové příklady, které většinou nebyly ve shodě s občanským zákoníkem. Shoda byla pouze v několika bodech, kdy dospívající uváděli například vzájemnou úctu a respekt či povinnost informovat manžela/ manželku o zamýšlených plánech do budoucna. Stejná situace nastala i v případě důležitých okolností k uzavření manželství, kdy dospívající sice uváděli pádné důvody, avšak ty podstatně opomněli. Nakonec nejčastěji zmiňovaným důvodem pro uzavření manželství byla láska, jistota a zázemí, tradice (v souvislosti s náboženstvím) a touha být spolu.

Specifická otázka č. 2 zjišťovala, co pro dospívající představuje rodičovství. Lze konstatovat, že stejně jako v případě manželství, ani zde nemají dospívající ucelenou představu, co je to rodičovství z hlediska definice. Oproti tomu mají vcelku dobrou představu o tom, co obnáší život jedince jakožto rodiče (neustálá péče o dítě, větší odpovědnost,...). Dospívající mají rovněž velmi dobrou představu o tom, co vše se změní s příchodem dítěte do rodiny. I v případě toho, co obnáší rodičovské role, co vše se s životem rodičů pojí, mají dospívající přiměřenou představu. Uvědomují si, že je třeba se o dítě starat, pečovat o něj či ho vychovávat. V souvislosti s důležitými okolnostmi pro narození dítěte již nebyly opomenuty podstatné skutečnosti, jako je plnoletost, ukončené vzdělání a zajištěné bydlení. Rovněž představuje pro dospívající z dětských domovů důležitou okolnost to, že je dítě chtěné a tudíž se o něj budou rodiče dobře starat. Obdobné výpovědi zaznívali i v souvislosti s tím, co vše s rodičovstvím

souvisí. Celkově mají dospívající z dětských domovů přiměřenou představu o manželství a rodičovství jako takovém, ačkoli v určitých ohledech by bylo dobré na jejich znalostech a názorech v rámci výchovy k manželství a rodičovství zapracovat.

Specifická otázka č. 3 zjišťovala, jaký postoj zauímají dospívající k manželství, resp. k rodičovství. Výsledkem byla data, ze kterých vyplývá, že k manželství se staví dospívající spíše negativně, jelikož mají pocit, že v dnešní době již není tak důležité jako dříve, pro někoho je dokonce zbytečné a především z pohledu společnosti je normální, když spolu pár žije v nesezdaném soužití. Na druhou stranu však manželství zároveň vnímají jako přirozené vyústění déle trvajících vztahů a tuto instituci nezavrhují. K alternativním formám soužití se staví pozitivně, neodsuzují je. Oproti manželství mají poté na rodičovství kladný názor. Pro většinu představuje rodičovství přirozenou a pro někoho dokonce důležitou součást života. Neopomínají však skutečnost, že rozhodnutí mít děti je svobodnou volnou, a proto pokud se někdo rozhodne nemít děti, měla by to společnost respektovat. Stejně tak zauímají pozitivní přístup i k dětem jako takovým. A i přesto, že jsou rodičovství a děti vnímány jako důležitá součást života, k fenoménu bezdětnosti se staví pozitivně, a to především z důvodu, že se domnívají, že někdy je lepší, když se lidé rozhodnou nemít děti namísto toho, aby je měli a nedokázali jim poté dát potřebnou lásku a péči.

Specifická otázka č. 4 zjišťovala, jak dospívající přistupují ke svému případnému budoucímu manželství, resp. rodičovství. Na základě získaných výpovědí lze konstatovat, že v kontextu vlastní budoucnosti mají dospívající již konkrétnější představu o svém budoucím směřování. Manželství považuje v kontextu své budoucnosti za přirozenou součást svého života většina dospívajících, a to i přes to, že manželství dle svých slov nepovažují za důležité. Do manželství by poté chtěli vstoupit téměř všichni dotázaní, ačkoli si svoji volbou nebyli na základě tónu hlasu příliš jistí. Rodičovství v kontextu své budoucnosti vnímají dospívající buďto jako důležitý bod ve svém životě či naopak mají v plánu tomu nechat volný průběh – po dětech vyloženě netouží, ale ani se jim nebrání. Přesto všichni respondenti spíše uvažují o tom, že děti jednou mít budou. Důvodem, který je k tomuto rozhodnutí vede, je především zajištění na stáří. Nejdůležitější otázku z celého interview představovala poté otázka, zda pobyt v dětském domově nějakým způsobem ovlivnil jejich pohled na manželství, resp. rodičovství. Zde se výpovědi rozcházel. Polovina dospívajících nemá pocit, že by se jejich názory změnily v případě, že by vyrůstali ve funkční rodině, druhá polovina dospívajících zauímá opačný názor.

Celkově lze ze získaných výpovědí usuzovat, že pobyt v dětském domově spíše ovlivňuje smýšlení dospívajících o jejich vlastní budoucnosti v souvislosti s uzavřením manželství a založením rodiny, a to i přes to, že oni sami se domnívají, že pobyt v dětském domově na jejich názory vliv příliš nemá. Toto je možné usuzovat na základě způsobu jejich vyjadřování se v průběhu rozhovorů a na základě tónu hlasu a nejistoty při odpovídání na otázky, které s touto skutečností souvisí. Skutečnost, že pobyt v domově ovlivňuje názory na zmiňované instituce, poté dokládá konkrétně otázka č. 24 (viz Příloha A), kdy respondenti uváděli, že pobyt v domově jejich názory do jisté míry ovlivnil, i když nejsou schopni určit v jaké míře a v čem konkrétně, jelikož nemají možnost srovnat tuto skutečnost se situací, v níž by vyrůstali ve fungující rodině se stabilním zázemím.

Na základě čtyř výše uvedených kategorií lze nyní odpovědět na hlavní otázku provedeného průzkumného šetření: Jaký pohled zauímají dospívající z dětských domovů na své případné budoucí manželství a rodičovství? Na základě shrnutí lze konstatovat, že dospívající z dětských domovů přistupují ke svému případnému budoucímu manželství a rodičovství vcelku otevřeně, ač jejich odpovědi na otázky související s manželstvím byly v některých případech ambivalentní. Manželství obecně vnímají sice jako zbytečné a v dnešní době ne jako nutné, ale v kontextu své budoucnosti přesto plánují do manželství vstoupit, jelikož manželství pro ně představuje přirozenou součást vývoje jejich případného partnerského vztahu. Stejně tak i rodičovství pro ně představuje přirozenou součást jejich životů, ba dokonce i důležitý a zásadní bod v jejich životech. Jednoznačně u dospívajících tedy převládá pozitivní pohled na rodičovství, které pokládají za cíl, kterého chtějí v budoucnu dosáhnout.

Závěrem průzkumného šetření je, že pohled dospívajících z dětských domovů na manželství a rodičovství je ve výsledném pojetí tedy spíše pozitivní, dospívající plánují uzavřít manželství a lze očekávat, že v budoucnu skutečně do manželství vstoupí a založí vlastní rodiny. Překvapivým zjištěním je, že v porovnání se současným trendem odsouvání vstupu do manželství a odkládání rodičovství na pozdější dobu, plánují uzavřít manželství založit vlastní rodiny poměrně brzy. Dle výsledků je rovněž zřejmé, že i přes negativní přístup k manželství jako takovému, převládá u dospívajících tradiční model rodiny. Důvodem upřednostňování tradičního modelu rodiny před jinými, formami soužití poté s velkou pravděpodobností bude skutečnost, kdy dospívající z dětských domovů chtějí vybudovat zázemí, které sami v dětství neměli, a to nejenom pro sebe, ale i pro své budoucí děti.

Závěr

Bakalářská práce se věnovala tématu manželství a rodičovství v kontextu budoucnosti dospívajících z dětských domovů a jejich současnému pohledu na jejich případné budoucí manželství a rodičovství. Cílem práce bylo zmapovat, jaký pohled (alespoň přibližně) zaujímají dospívající právě na zmiňované budoucí manželství a rodičovství. Pro průzkumné šetření byli zvoleni dospívající z dětských domovů Královéhradeckého a Pardubického kraje. Z pohledu autorky byl cíl práce naplněn.

Ve čtyřech teoretických kapitolách bylo cílem seznámení s potřebnými informacemi pro následné uskutečnění průzkumného šetření. První kapitola byla zaměřena na představení životní etapy dospívání z hlediska sociologie, psychologie a trestního práva. V rámci této kapitoly byly vymezeny definice jednotlivých možností označení daného období, věkové vymezení kategorie dospívajících, a také byly zmíněny některé základní skutečnosti, jež se s obdobím dospívání pojí.

Druhá kapitola se zaměřuje na vymezení pojmu manželství a na jeho další charakteristiku, přičemž se jedná především o znaky manželství, o práva a povinnosti dle občanského zákoníku, motivy vedoucí k uzavření manželství, o současný trend odkládání manželství do pozdějšího věku a o seznámení s představami a postoji dospívajících k manželství, které vyplývají z výsledků demografického (sociologického) průzkumu realizovaného v druhé polovině 90. let minulého století. Tato kapitola také seznamuje s alternativními formami soužití, konkrétně s kohabitací, registrovaným partnerstvím a fenoménem tzv. singles.

Třetí teoretická kapitola zahrnuje rodinu a rodičovství. Snahou bylo nalézt adekvátní definici pojmu rodina, což bylo vzhledem k proměnám, jimž rodina v posledních letech čelila a čelí, dosti obtížné a téměř nereálné, a proto byly uvedeny definice, které dle názoru autorky v tomto kontextu současnou rodinu nejlépe vystihují. Dále tato kapitola zahrnuje charakteristiku a základní rysy rodiny, její funkce, a také typy rodin. V souvislosti s rodičovstvím se poté zaměřuje na vymezení tohoto pojmu, na motivy vedoucí k rodičovství a s ním související rodičovské role. V neposlední řadě je zde zmíněn trend odkládání rodičovství na pozdější dobu, fenomén bezdětnosti a jsou zde rovněž nastíněny představy dospívajících o rodičovství tak, jak je zmiňuje například D. Hamplová ve své publikaci z roku 2000.

Čtvrtá a zároveň poslední teoretická kapitola byla poté věnována ústavní výchově, konkrétně dětským domovům, resp. dětským domovům se školou, jejich charakteristice a vymezení osob, pro něž jsou dětské domovy, resp. dětské domovy se školou určeny. Dále jsou zmiňovány také typy dětských domovů, legislativa s nimi spojená, a také byla v této kapitole popsána výchova k manželství a rodičovství v prostředí dětských domovů. V neposlední řadě jsou zde uvedeny informace o dětských domovech v České republice a následně konkrétně i informace o domovech v Královéhradeckém a Pardubickém kraji.

Praktická část práce se věnovala představení projektu průzkumného šetření, konkrétně vymezení cílové skupiny, stanovení cíle a otázek, charakteristice kvalitativního výzkumu a interview, a také seznámení s realizací šetření. Další součástí poté byla analýza a interpretace získaných výpovědí a jejich shrnutí. Jak již bylo zmíněno, cílem šetření bylo zjistit, jaký pohled zaujímají dospívající z dětských domovů na manželství a rodičovství. Prostřednictvím realizovaného průzkumného šetření, jež bylo realizováno formou interview, bylo zjištěno, že v současné době vybraná cílová skupina zaujímá k instituci manželství ambivalentní postoje, kdy na jedné straně považují manželství za zbytečné a na straně druhé pro ně představuje manželství důležitou součást jejich budoucího života. Oproti tomu k rodičovství zaujímají pozitivní postoje a je patrné, že i zde pro ně představuje rodičovství důležitou součást jejich budoucnosti.

V úvodu byl také zmíněn celkový záměr této bakalářské práce, jímž byla snaha přispět k nastínění či případnému prohloubení poznatků o pohledu dospívajících z dětských domovů na manželství a rodičovství. Na základě získaných výpovědí a jejich zpracování lze říci, že byl tento záměr naplněn a tato práce může představovat určitý teoretický základ pro případné další či obdobné šetření zaměřené na dospívající z dětských domovů, jakožto na specifickou cílovou skupinu.

Při vyhledávání literatury a odborných článků k tématu této práce byly bohužel velmi často k dispozici pouze zdroje staršího data, a proto je zapotřebí brát některé uváděné informace s rezervou a zohledňovat to při porovnávání se skutečnými vyplývajícími z provedeného průzkumného šetření.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

ERIKSON, E. H. *Identity: Youth and Crisis*. New York: W. W. Norton and company, 1995. 336 s. ISBN 0393311449.

ERIKSON, E. H. *Dětství a společnost*. Praha: Argo, 2002. 387 s. ISBN 80-7203-380-8.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. 647 s. ISBN 80-85605-28-7.

GIDDENS, A. *Sociologie*. Aktualizované a rozšíření vydání revidované Philipem W. Suttonem. Praha: Argo, 2013. 1046 s. ISBN 978-80-257-0807-1.

GULLOTA, T. P., G. R. ADAMS a C. A. MARKSTROM. *The Adolescent Experience*. 4. vydání. San Diego: Academic Press, 2000. 568 s. ISBN 0-12-305560-1.

HAVIGER, J., J. M. HAVIGEROVÁ a I. LOUDOVÁ. *Lexikální stopa pojmu rodina*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 132 s. ISBN 978-80-7435-429-8.

HELUS, Z. *Psychologické problémy socializace osobnosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973. 259 s.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

HRDLIČKOVÁ, V. a J. PÁVKOVÁ. *Výchovně vzdělávací práce v dětských domovech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 219 s.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. 286 s. ISBN 80-7178-535-0.

JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. 2. vydání. Praha: Portál, 2009. 231 s. ISBN 978-80-7367-644-5.

JÁNSKÝ, P. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. 169 s. ISBN 80-7041-114-7.

KATRŇÁK, T. a kol. *Na prahu dospělosti: Partnerství, sex a životní představy mladých v současné české společnosti*. Praha: Dokořán, 2010. 222 s. ISBN 978-80-7363-352-3.

KNOTOVÁ, D. a kol. *Úvod do sociální pedagogiky: studijní texty pro studenty oboru sociální pedagogika*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 115 s. ISBN 978-80-210-7077-6.

KRATOCHVÍL, S. *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál, 2009. 279 s. ISBN 978-80-7367-646-9.

KRAUS, B. *Sociální aspekty výchovy*. 2. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999. 165 s. ISBN 80-7041-135-X.

KRAUS, B. a kol. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. 156 s. ISBN 80-7315-125-1.

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

MACEK, P. *Adolescence*. 2., upravené vydání. Praha: Portál, 2003. 141 s. ISBN 80-7178-747-7.

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozšířené vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 144 s. ISBN 80-85850-24-9.

MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. 2., rozšířené a přepracované vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). 159 s. ISBN 80-85850-76-1.

MATOUŠEK, O. a A. KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha: Portál, 1998. 336 s. ISBN 80-7178-226-2.

MATOUŠEK, O. a H. PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozšířené vydání. Praha: Portál, 2014. 214 s. ISBN 978-80-262-0522-7.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

MOŽNÝ, I. *Moderní rodina. Mýty a skutečnost*. Brno: Blok, 1990. 184 s. ISBN 80-7029-018-8.

MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 251 s. ISBN 80-85850-75-3.

MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. 267 s. ISBN 80-85850-53-2.

NOVOTNÁ, L., M. HŘÍCHOVÁ a J. MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2004. 82 s. ISBN 80-7043-281-0.

PETRUSEK, M., H. MAŘÍKOVÁ a A. VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1.

PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

SAK, P. *Sociální vývoj mládeže*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. 105 s.

SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8.

SINGLY, F. de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. 127 s. ISBN 80-7178-249-1.

SKORUNKOVÁ, R. *Základy vývojové psychologie*. Hradec Králové, Gaudeamus, 2013. 159 s. ISBN 978-80-7435-253-9.

SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. 173 s. ISBN 80-7178-559-8.

ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál, 2007. 143 s. ISBN 978-80-7367-318-5.

ŠVANCAR, Z. aj. BURIÁNOVÁ. *Speciálně-pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 215 s. ISBN

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1996. 353 s. ISBN 80-7184-317-2.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II.: Dospělost a stáří*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2019. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2011. 251 s. ISBN 978-80-7380-312-4.

Kapitola v monografii

DUNOVSKÝ, J. a J. KOVAŘÍK. Rodina. In: DUNOVSKÝ, J. a kol. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. s 91–100. ISBN 80-7169-254-9.

DYTRYCH, Z. Rodičovství a jeho poruchy. In: DUNOVSKÝ, J. a kol. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. s 111–121. ISBN 80-7169-254-9.

HAMPLOVÁ, D. Postoje k manželství a rodičovství. In: FIALOVÁ, L. a kol. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, s. 67–98. ISBN 80-85850-87-7.

HRUŠÁKOVÁ, M. Pojem manželství – všeobecný výklad. In: HRUŠÁKOVÁ, M. a Z. KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 2., opravené a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 1998. s. 48–50. ISBN 80-7239-104-6.

JANIŠ, K. Současná mládež a rodina. In: KRAUS, B. a kol. *Jak žije středoškolská mládež na počátku XXI. století*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. s. 72–87. ISBN 80-7041-738-2.

KRÁLÍČKOVÁ, Z. Nesezdané soužití. In: HRUŠÁKOVÁ, M. a Z. KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 2., opravené a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 1998. s. 145–159. ISBN 80-7239-104-6.

SMIK, J. Dospívání a rizika dospívání. In: LABÁTH, V. a kol. *Riziková mládež*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001, s. 14–22. ISBN 80-85850-66-4.

STAŠOVÁ, L. Rodina jako výchovný a socializační činitel. In: KRAUS, B., V. POLÁČKOVÁ a kol. *Člověk - prostředí - výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 78–85. ISBN 80-7315-004-2.

TOMÁŠEK, M. Singles ve světle měnících se typologií a definic: K aktuálně probíhajícímu výzkumu. In: MAREŠ, P., T. POTOČNÝ a kol. *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, spol. s.r.o., 2003, s. 225–232. ISBN 80-86598-61-6.

TYRLÍK, M. a J. DVOŘÁKOVÁ-JELÍNKOVÁ. Reprezentace interpersonálních vztahů jako součást sebesystému člověka a její změny v adolescenci. In: MACEK, P., L. LACINOVÁ a kol. *Vztahy v dospívání*. Brno: Barrister & Principal, spol. s.r.o., 2006, 99–114 s. ISBN 80-7364-034-1.

VYMĚTALOVÁ, S. Partnerský vztah. In: FIALOVÁ, L. a kol. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, s. 99–133. ISBN 80-85850-87-7.

Periodika

PAVLÍČKOVÁ, H. Hodnota a význam manželství z hlediska věku. *E-psychologie* [online]. 2017, roč. 11, č. 1, s. 16–29 [cit. 2021-12-04]. ISSN 1802-8853. Dostupné z: <https://e-psycholog.eu/pdf/pavlickova.pdf>.

Legislativa a legislativní dokumenty

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s. r. o. 2010–2022 [cit. 2022-02-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s. r. o. 2010–2022 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218#Sum>.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s. r. o. 2010–2022 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s. r. o. 2010–2022 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>.

Internetové zdroje

ASOCIACE DÍTĚ A RODINA. Přehled dětských domovů v ČR. *Asociace dítě a rodina* [online]. 2015 [cit. 2022-02-27]. Dostupné z: <http://mapa.ditearodina.cz/>.

DĚTSKÝ DOMOV KARLOVY VARY A OSTROV. Legislativa. *Dětský domov Karlovy Vary a Ostrov* [online]. 2010 [cit. 2022-02-19]. Dostupné z: <https://www.ddkvo.cz/legislativa/>.

DĚTSKÝ DOMOV KARLOVY VARY A OSTROV. Vnitřní řád a ŠVP. *Dětský domov Karlovy Vary a Ostrov* [online]. 2020 [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: https://ddkv-o.webnode.cz/_files/200002048-941e4941e7/V%C5%98%20%202017%201.1.2020%20aktualizace%20str%2027.pdf.

JSME FÉR. Rozdíly mezi manželstvím a registrací. *Jsme fér* [online]. 2022 [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://www.jsmefer.cz/rozdily>.

KUBÁTOVÁ, A. Mingles se bojí vázat. Co říkají na nový trend v randění odborníci? In: *prehledne24.cz* [online]. 2021 [cit. 2022-04-14]. Dostupné z: <https://www.prehledne24.cz/domaci/mingles-se-boji-vazat-co-rikaji-na-novy-trend-v-randeni-odbornici/>.

KUCHAŘOVÁ, V. a kol. Zpráva o rodině. In: *mpsv.cz* [online]. Praha: VÚPSV, v. v. i., 2020 [cit. 2022-02-09]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpr%C3%A1va%20o%20rodin%C4%9B%202020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Bílá kniha Evropské komise: Nový podnět pro evropskou mládež. In: *docplayer.cz* [online]. 2002 [cit. 2021-11-25, 15:28]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/17554302-Bila-kniha-evropske-komise-novy-podnet-pro-evropskou-mladez.html>.

MINISTERSTVO VNITRA. Registrované partnerství. In: *mvcr.cz* [online]. 2021 [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/uzavreni-registrovaneho-partnerstvi.aspx>.

MONIOVÁ, E. Průměrná ceny hypoték se blíží pěti procentům, zřejmě dál poroste. In: *seznamzpravy.cz* [online]. 2022 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-finance-osobni-prumerna-cena-hypotek-se-blizi-peti-procentum-zrejme-dal-poroste-192588>.

NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2017 [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: https://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf.

PRÁVO NA DĚTSTVÍ. Jak to v děcáku chodí. *Právo na dětství* [online]. 2022 [cit. 2022-02-19]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/deti/tvoje-situace/jsi-v-ustavu/typy-ustavni-pece/deti/tvoje-situace/jsi-v-ustavu/jak-to-v-decaku-chodi/>.

REDAKCE. Životní styl singles. Jeho výhody a nevýhody. In: *Rehabilitace.info* [online]. 2018 [cit. 2022-01-17]. Dostupné z: <https://www.rehabilitace.info/zdravotni/zivotni-styl-singles-jeho-vyhody-a-nevyhody/>.

SPEKTRUM ZDRAVÍ. Mingles: Mají páry žijící odděleně šanci udržet si vztah? *Spektrum zdraví* [online]. 2015 [cit. 2022-04-14]. Dostupné z: <https://www.spektrumzdravi.cz/laska-a-vztahy/mingles-maji-pary-zijici-oddelene-sanci-udrzet-si-vztah>.

VANČÁKOVÁ, M. Institucionální (ústavní) péče o dítě. In: *knihovnanrp.cz* [online]. 2022 [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/system-nahradni-rodinne-pece-v-cr/institucionalni-ustavni-pece-o-dite/>.

VLÁČIL, J. Postoj. In: *encyklopedie.soc.cas.cz* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2018 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Postoj>.

Přílohy

Příloha A – Struktura interview

Jmenuji se Lucie Kakasová a jsem studentkou 3. ročníku oboru Sociální patologie a prevence na Univerzitě Hradec Králové. Píši bakalářskou práci na téma, jež se zabývá dospívajícími z dětských domovů a jejich pohledem na budoucí manželství a rodičovství, přičemž součástí této práce je i průzkumné šetření, které má za cíl zjistit, jak Vy, dospívající přistupujete ke svému budoucímu manželství a k rodičovství.

Interview bude v podstatě anonymní a nebude možné spojit jednotlivé odpovědi konkrétně s Vaší osobou. Pro účely bakalářské práce je vyžadováno pouze jméno a věk. V případě Vašeho souhlasu také informace, jak dlouho jste v dětském domově a jaké důvody vedly k Vašemu umístění do dětského domova. Nakonec Vás chci ujistit, že žádná odpověď není správná či špatná a Vaše odpovědi budou využity pouze v rámci mé bakalářské práce.

Interview

1. Co si představíte nebo co se Vám vybaví pod pojmem manželství (definice)?
2. Jak si představujete manželství, respektive život v manželství z hlediska výhod a nevýhod?
3. Myslíte si, že se uzavřením manželství nějak změní život partnerů?
 - DO: Pokud ano, jakým způsobem, jak moc?
4. Co podle Vás obnáší manželství z hlediska práv a povinností?
5. Jaké okolnosti či důvody považujete za důležité k uzavření manželství?
6. Co si myslíte, že vede lidi k tomu, aby se brali?
7. Co si představíte nebo co se Vám vybaví pod pojmem rodičovství (definice)?
8. Jak si představujete život jedince jakožto rodiče?
9. Změní se něco v životě člověka, když se stane rodičem?
 - DO: Pokud ano, co?
10. Co podle Vás obnáší rodičovské role?
11. Jaké jsou podle Vás důležité okolnosti pro narození dítěte?
12. Víte, co vše s rodičovstvím souvisí?
13. Jaký názor máte na manželství, jak ho vnímáte?
14. Myslíte si, že je důležité, aby se lidé v dnešní době brali?
 - DO: Proč ano/ne?

15. Domníváte se, že manželství je podmínkou pro založení rodiny, případně vnímáte jako nutné, aby dva lidé, kteří spolu mají dítě, byli manželé?
- DO4: Proč ano/ne?
16. Jaký je Váš názor na alternativní formy soužití, jako je nesezdané soužití, registrované partnerství či život tzv. singles?
17. Jaký názor máte na rodičovství, jak ho vnímáte?
18. Jaký máte názor na děti, co pro vás děti představuje?
19. Jaký máte názor na fenomén bezdětnosti?
20. Jaký význam má manželství v kontextu Vaší budoucnosti konkrétně pro Vás?
21. Chcete v budoucnu vstoupit do manželství, nebo uvažujete spíše o alternativní formě soužití?
- DO: (v případě, že respondent chce vstoupit do manželství): Máte představu, v jakém časovém horizontu byste se případně chtěl/a oženit/vdát?
22. Jaký význam má rodičovství v kontextu Vaší budoucnosti konkrétně pro Vás?
23. Plánujete či uvažujete o tom, že si v budoucnu pořídíte dítě, resp. děti?
- DO1: Jaké důvody Vás vedou či vedly k tomuto rozhodnutí?
 - DO2 (v případě kladné odpovědi): Máte představu, v jakém časovém horizontu byste chtěl/a mít první dítě?
 - DO3 (v případě kladné odpovědi): Kolik dětí byste chtěl/a mít?
 - DO4 (v případě kladné odpovědi): Co očekáváte, že Vám může rodičovství přinést, případně vzít?
 - DO5 (v případě záporné odpovědi u dívek): Co byste dělala v případě nechtěného těhotenství?
 - DO6 (v případě záporné odpovědi u chlapců): Co byste dělal v případě, že by Vaše partnerka/ manželka nechtěně otěhotněla?
24. Máte pocit, že pobyt v dětském domově ovlivnil Vaše smýšlení o manželství, resp. rodičovství?
- DO: Pokud ano, jakým způsobem, jak moc?

Příloha B – Přepis interview

Interview č. 1 – Alice, 15 let

1. Co si představíte nebo co se Vám vybaví pod pojmem manželství (definice)?

„Manželství, tak já si tam představuju nějaký pár, který se miluje, navzájem si pomáhají a prostě si neublížíjou a žijou šťastný život.“

2. Jak si představujete manželství, respektive život v manželství z hlediska výhod a nevýhod?

„Tak výhody tam jsou v tom, že když máme problém, tak se máme komu svěřit a prostě se nemusíme bát, protože víme, že nám ten druhý pomůže, a že prostě cokoli nebo jakýkoliv problém zvládneme, to je taková ta výhoda. Nevýhoda je v tom, že se tam někdy můžou objevit nějaký hádky.“

3. Myslíte si, že se uzavřením manželství nějak změní život partnerů?

„Jak kdy, ale asi jo.“

- **DO:** Pokud ano, jakým způsobem, jak moc? Co konkrétně se tam může změnit?

„Jako může se to změnit v tom, že záleží, jako jestli plánují si založit rodinu a prostě se tam může stát něco, nevím, třeba že se manžel začne nějak znepokojoval s něčím, prostě se mu začne něco nelíbit a takhle. Může se tam prostě něco stát no.“

4. Co podle Vás obnáší manželství z hlediska práv a povinností?

„Žena má mít taky právo mít nějaký klid, že jako i ten otec by se měl zapojit do té rodiny, prostě ne aby se starala jenom ta žena, ale aby i on.“

5. Jaké okolnosti či důvody považujete za důležité k uzavření manželství?

„Aby tam prostě nebyly nějaký problémy, aby si dokázali navzájem pomoc, nepodváděli se a tak. Aby se prostě milovali.“

6. Co si myslíte, že vede lidi k tomu, aby se brali?

„Nejspíš to, jak to říct, no asi to, no nejspíš je láká to, aby měli něco společného spolu, aby měli to jméno změněný a prostě chtějí jako něco ukázat nebo tak, já nevím jak to popsat.“

7. Co si představíte nebo co se Vám vybaví pod pojmem rodičovství (definice)?

„Asi to, že oba se snaží o to dítě, chtějí nějaký, chtějí přivést toho potomka, chtějí prostě založit tu rodinu a žít nějak šťastně.“

8. Jak si představujete život jedince jakožto rodiče?

„Když člověk má už to dítě, tak se o něj samozřejmě musí starat, aby jako bylo v bezpečí, aby se mu tam jako líbilo, aby bylo spokojené, aby tam jako nebyl smutnej prostě, a aby ho hlavně netýrali.“

9. Změní se něco v životě člověka, když se stane rodičem?

„Může se něco stát. Určitě.“

- **DO:** Pokud ano, co?

„Jako kdykoliv, jak to říct, třeba to dítě začne nějak zlobit a prostě ty rodiče začnou z toho být nervní a pak může dojít i k těm hádkám nebo prostě k tomu týrání a k tomuhle tomu.“

10. Co podle Vás obnáší rodičovské role?

„No rodič musí hodně utrácet za ty děti, za různé věci, co to dítě potřebuje, takže se musí starat o finanční zajištění té rodiny, toho dítěte. Taky musí o to dítě pečovat, vychovávat ho, aby bylo slušný.“

11. Jaké jsou podle Vás důležité okolnosti pro narození dítěte?

„Oba rodiče musí být zdraví. Taky musí mít hlavně samozřejmě střechu nad hlavou, nějaký to bydlení, to je důležité, aby to dítě mělo kde bydlet. A taky by to asi chtělo, aby měli oba hotovou školu, aby jim bylo už aspoň osmnáct.“

12. Víte, co vše s rodičovstvím souvisí?

„Bohužel ne.“

13. Jaký názor máte na manželství, jak ho vnímáte?

„Mně to přijde roztomilý, kdy se někdo jako miluje, má nějaký vztah, prostě mi to přijde strašně roztomilý. Je to hezký a je to podle mě fajn, když se dva vezmou.“

14. Myslíte si, že je důležité, aby se lidé v dnešní době brali?

„Ne“

- **DO:** Proč ano/ne?

„Není to už moderní, dříve se muselo, ale když už to není nutný, tak proč by se měli brát, když to tak třeba nechtějí.“

15. Domníváte se, že manželství je podmínkou pro založení rodiny, případně vnímáte jako nutné, aby dva lidé, kteří spolu mají dítě, byli manželé?

„Nemusí to tak být.“

- **DO:** Proč ano/ne?

„Protože se tam může něco stát, že třeba manželka nebude spokojená s tím manželem, tak prostě není to vhodné, aby s ním byla. Když nebudou manželé, tak je snazší odejít.“

16. Jaký je Váš názor na alternativní formy soužití, jako je nesezdané soužití, registrované partnerství či život tzv. singles?

„V podstatě je to normální. Jako já chápu i ty lidi, který jako cítí tu lásku ke stejnému pohlaví, jako mně to nevadí, protože každý má k tomu nějaký důvod. Já sama chodím se stejným pohlavím, takže já k tomu mám kladnej vztah. Nevadí mi to, podporuju to.“

17. Jaký názor máte na rodičovství, jak ho vnímáte?

„Rodičovství. Tak hlavně musí být ty rodiče připravený. Mně záleží, aby na to ty lidi byli připravený, že chtějí založit tu rodinu, tak hlavně aby to i chtěli oba. Jinak v pohodě. Podle mě rodičovství je pěkný.“

18. Jaký máte názor na děti, co pro vás děti představuje?

„Někdy s nimi mám trochu problém, třeba když vidím, jak se vztekaj, ale jinak asi dobrý, asi mi nijak nevadí.“

19. Jaký máte názor na fenomén bezdětnosti?

„Je to každého věc, jestli chce nebo nechce děti, ale řeknu to takhle, že jim to nevydrží dlouho pak ten vztah, když tam nemají to společný dítě.“

20. Jaký význam má manželství v kontextu Vaší budoucnosti konkrétně pro Vás?

„Pro mě to je teda docela dost. Je to pro mě docela hodně důležitý.“

21. Chcete v budoucnu vstoupit do manželství, nebo uvažujete spíše o alternativní formě soužití?

„Ano.“

- **DO:** (v případě, že informant chce vstoupit do manželství): Máte představu, v jakém časovém horizontu byste se případně chtěl/a oženit/vdát?

„Asi tak ve dvaceti.“

22. Jaký význam má rodičovství v kontextu Vaší budoucnosti konkrétně pro Vás?

„No, já to tak jako neřeším, jestli budu mít děti nebo prostě jak to bude, nevím.“

23. Plánujete či uvažujete o tom, že si v budoucnu pořídíte dítě, resp. děti? (Chcete mít v budoucnu vlastní děti?)

„Asi jako bych je chtěla, ale jak říkám, asi to nijak neřeším, no, zatím.“

- **DO1:** Jaké důvody Vás vedou či vedly k tomuto rozhodnutí?

„Proč. No aby nám to jako vydrželo dlouho, protože když jako je partnerství nebo manželství bez dítěte, tak to podle mě nevydrží dlouho. Vždycky jako se každý chce pak o něco starat.“

- **DO2:** (v případě kladné odpovědi): Máte představu, v jakém časovém horizontu byste chtěl/a mít první dítě?

„Nějak do deseti let. Kolem těch dvaceti pěti.“

- **DO3:** (v případě kladné odpovědi): Kolik dětí byste chtěl/a mít?

„Max dvě.“

- **DO4:** (v případě kladné odpovědi): Co očekáváte, že Vám může rodičovství přinést, případně vzít?

„Čas mi může vzít, ale přinese mi radost.“

24. Máte pocit, že pobyt v dětském domově ovlivnil Vaše smýšlení o manželství, resp. rodičovství?

„Ne, vůbec.“

Interview č. 2 – Tomáš, 17 let

1. Co si představíte nebo co se Vám vybaví pod pojmem manželství (definice)?

„Rodina. Nevím, vztah? No asi ta rodina hlavně.“

2. Jak si představujete manželství, respektive život v manželství z hlediska výhod a nevýhod?

„No asi jediná výhoda je to, že se vzali, a že mají společný finance. Nevýhoda mě nenapadá.“

3. Myslíte si, že se uzavřením manželství nějak změní život partnerů?

„Asi to zůstane úplně stejný, jenom se prostě vzali a mají na to papír.“

4. Co podle Vás obnáší manželství z hlediska práv a povinností?

„Práva nevím a povinnosti asi nepodvádět se, nelhat si a dál nevím.“

5. Jaké okolnosti či důvody považujete za důležité k uzavření manželství?

„No asi by se ty dva měli mít rádi.“

6. Co si myslíte, že vede lidi k tomu, aby se brali?

„To že se mají rádi, a že spolu chtějí být.“

7. Co si představíte nebo co se Vám vybaví pod pojmem rodičovství (definice)?

„Starání se o děti. Nevím, asi prostě všechno, co se týče dětí.“

8. Jak si představujete život jedince jakožto rodiče?

„Asi musí mít větší odpovědnost, takže musí víc myslet na budoucnost.“

9. Změní se něco v životě člověka, když se stane rodičem?

„Jo, asi dost.“

- **DO:** Pokud ano, co?

„Musí se starat o ty děti, mají méně času.“

10. Co podle Vás obnáší rodičovské role?

„Starání se o dítě, péče, finančně zajistit dítě.“

11. Jaké jsou podle Vás důležité okolnosti pro narození dítěte?

„Zázemí, peníze, vědět jak se postarat o dítě.“

12. Víte, co vše s rodičovstvím souvisí?

„To nevím. Asi ta odpovědnost?“

13. Jaký názor máte na manželství, jak ho vnímáte?

„Asi dobře ho vnímám. Manželství je dobrá věc, ale i bez svatby se dá žít.“

14. Myslíte si, že je důležité, aby se lidé v dnešní době brali?

„Asi ne ani.“

- **DO:** Proč ano/ne?

„No i bez svatby se dá žít. Nemusí být manželé, aby spolu mohli žít.“

15. Domníváte se, že manželství je podmínkou pro založení rodiny, případně vnímáte jako nutné, aby dva lidé, kteří spolu mají dítě, byli manželé?

„Není to nutný.“

- **DO:** Proč ano/ne?

„I bez svatby můžou mít spolu lidi dítě. Hlavně aby ho měli rádi a starali se o něj.“

16. Jaký je Váš názor na alternativní formy soužití, jako je nesezdané soužití, registrované partnerství či život tzv. singles?

„Asi mi to nevadí, je to každého věc, jak žije. Neodsuzuju to.“

17. Jaký názor máte na rodičovství, jak ho vnímáte?

„No, asi dobřej, nevím. Je pěkný, když spolu mají lidi dítě.“

18. Jaký máte názor na děti, co pro vás děti představuje?

„Mám rád děti, když nezlobí, tak sou fajn.“

19. Jaký máte názor na fenomén bezdětnosti?

„Je to každého věc, jestli bude nebo nebude mít děti.“

20. Jaký význam má manželství v kontextu Vaší budoucnosti konkrétně pro Vás?

„Je to asi dobrý, ale není to pro mě úplně důležitý.“

21. Chcete v budoucnu vstoupit do manželství, nebo uvažujete spíše o alternativní formě soužití?

„Asi jo.“

- **DO:** (v případě, že informant chce vstoupit do manželství): Máte představu, v jakém časovém horizontu byste se případně chtěl/a oženit/vdát?

„To je asi jedno, asi třeba ve dvaceti pěti.“

22. Jaký význam má rodičovství v kontextu Vaší budoucnosti konkrétně pro Vás?

„Tak je to pro mě důležitý, přijde mi to správné, mít děti.“

23. Plánujete či uvažujete o tom, že si v budoucnu pořídíte dítě, resp. děti? (Chcete mít v budoucnu vlastní děti?)

„Jo, to asi jo.“

- **DO1:** Jaké důvody Vás vedou či vedly k tomuto rozhodnutí?

„No asi aby se o mě pak jednou někdo postaral.“

- **DO2:** (v případě kladné odpovědi): Máte představu, v jakém časovém horizontu byste chtěl/a mít první dítě?

„Klidně už před svatbou, ale je mi to asi jedno, jestli ve dvaceti, třiceti nebo tak.“

- **DO3:** (v případě kladné odpovědi): Kolik dětí byste chtěl/a mít?

„Dvě.“

- **DO4:** (v případě kladné odpovědi): Co očekáváte, že Vám může rodičovství přinést, případně vzít?

„No hodně starosti to přinese. A asi mi to vezme hodně času.“

24. Máte pocit, že pobyt v dětském domově ovlivnil Vaše smýšlení o manželství, resp. rodičovství?

„To se nedá říct, ale asi by to bylo podobný.“

Interview č. 3 – Kateřina, 17 let

1. Co si představíte nebo co se Vám vybaví pod pojmem manželství (definice)?

„Svazek nebo jakoby partnerství na celý život.“

2. Jak si představujete manželství, respektive život v manželství z hlediska výhod a nevýhod?

„No tak výhody sou třeba bydlení, je lehčí si vydělávat a platit třeba nájem, že to táhnou na půl. A nevýhody nevím, asi nějaký neshody.“

3. Myslíte si, že se uzavřením manželství nějak změní život partnerů?

„Řekla bych, že to bude stejný, jen s tím, že tam bude nějaký ten papír, budou mít ten vztah potvrzený.“

4. Co podle Vás obnáší manželství z hlediska práv a povinností?

„Tak ty povinnosti asi nějaká úcta nebo respekt? Taky určitě by se neměli podvádět. A práva mě teď asi nenapadají, ale třeba nějaká rovnost mezi partnery by to mohla být nebo tak.“

5. Jaké okolnosti či důvody považujete za důležité k uzavření manželství?

„Asi jakoby láska, že chtějí být svoji, že to mají černý na bílém. Taky třeba dobrovolnost, že to chtějí oba a nikdo je nenutí.“

6. Co si myslíte, že vede lidi k tomu, aby se brali?

„Ta láska asi, nějaká jistota, zázemí do budoucna.“

7. Co si představíte nebo co se Vám vybaví pod pojmem rodičovství (definice)?

„Hm, dospělost asi, určitě děti, výchova.“

8. Jak si představujete život jedince jakožto rodiče?

„Asi si to ještě nedokážu představit. Ještě jsem o tom nepřemýšlela.“

9. Změní se něco v životě člověka, když se stane rodičem?

„Podle mě určitě jo.“

- **DO:** Pokud ano, co?

„Bude muset dbát o to dítě, ne jen sám o sebe. S tím partnerem by měl být hodně dobrý vztah kvůli tomu dítěti, aby bylo v pohodě. Taky budou mít méně času a volnosti.“

10. Co podle Vás obnáší rodičovské role?

„U matky je to asi to starání se o to dítě a u otce vydělávání peněz. A hlavně asi ta výchova toho dítěte.“

11. Jaké jsou podle Vás důležité okolnosti pro narození dítěte?

„Zázemí, nějaký finanční, schopnost postarat se o dítě, jakože rodiče jsou samostatný a dospělý.“

12. Víte, co vše s rodičovstvím souvisí?

„Řekla bych, že asi hodně věcí, ale úplně teďka nevím co. Asi možná hlavně odpovědnost a nějaký omezení nebo tak.“

13. Jaký názor máte na manželství, jak ho vnímáte?

„Nejsem proti manželství, ale přijde mi, že někdy je to i zbytečný.“

14. Myslíte si, že je důležité, aby se lidé v dnešní době brali?

„Asi úplně ne.“

- **DO:** Proč ano/ne?

„Nikdy nevíme, co se v tom vztahu pokazí. Pak třeba budeme chtít z toho vztahu odejít a kvůli manželství to bude těžší, než kdyby tam ta svatba předtím nebyla. Taky to už není tak moderní.“

15. Domníváte se, že manželství je podmínkou pro založení rodiny, případně vnímáte jako nutné, aby dva lidé, kteří spolu mají dítě, byli manželé?

„Určitě ne.“

- **DO:** Proč ano/ne?

„Dítě se dá vychovávat i mimo manželství. Pro to dítě není důležitý, jestli jsou jeho rodiče manželé. To dítě potřebuje spíš lásku a péči.“

16. Jaký je Váš názor na alternativní formy soužití, jako je nesezdané soužití, registrované partnerství či život tzv. singles?

„Já to asi úplně neřeším, ale občas mě to i štve, že spousta lidí je jen vztah holka-holka nebo kluk-kluk, že je to teď všude, trochu mi to vadí, nedokážu si to představit. Spíš jsem pro to manželství. Taky si myslím, že by každé měl mít někoho k sobě a nebýt sám.“

17. Jaký názor máte na rodičovství, jak ho vnímáte?

„Vnímám ho jako těžkou povinnost, je to pro mě důležitá součást života. Je pro mě důležitý mít v životě děti.“

18. Jaký máte názor na děti, co pro vás děti představuje?

„Tohle asi nedokážu říct, teď děti ještě nechci, takže nevím. Ale asi představují lásku, štěstí, nějaký pocit naplnění v tom životě.“

19. Jaký máte názor na fenomén bezdětnosti?

„Je to každého věc, nijak to nikomu neberu. Někdy je možná lepší, když někdo ty děti nemá, než aby je měl a neměl k nim vztah, nestaral se o ně.“

20. Jaký význam má manželství v kontextu Vaší budoucnosti konkrétně pro Vás?

„Není to pro mě důležité. Když bych našla dobrého partnera, tak bych se klidně i vdala, ale jak říkám, není to pro mě v životě tak důležité a dokážu si představit život bez svatby a přitom mít třeba tu rodinu.“

21. Chcete v budoucnu vstoupit do manželství, nebo uvažujete spíše o alternativní formě soužití?

„Asi se úplně vdávat nechci, ale když bych věděla, že za to ten partner stojí, jsme spolu dlouho a máme dobrý vztah, tak asi proč ne.“

- **DO:** (v případě, že informant chce vstoupit do manželství): Máte představu, v jakém časovém horizontu byste se případně chtěl/a oženit/vdát?

„Kdybych tedy měla partnera, se kterým bych měla dobrý vztah, tak asi ve 25 až 27 letech.“

22. Jaký význam má rodičovství v kontextu Vaší budoucnosti konkrétně pro Vás?

„Rodičovství pro mě znamená důležitý bod v mém životě. Mít dítě je pro mě asi něco jako poslání nebo tak něco. Asi mi to dává smysl do budoucna.“

23. Plánujete či uvažujete o tom, že si v budoucnu pořídíte dítě, resp. děti? (Chcete mít v budoucnu vlastní děti?)

„Určitě jo.“

- **DO1:** Jaké důvody Vás vedou či vedly k tomuto rozhodnutí?

„Chtěla bych někomu dát tu lásku, kterou já jsem nikdy nedostala.“

- **DO2:** (v případě kladné odpovědi): Máte představu, v jakém časovém horizontu byste chtěl/a mít první dítě?

„Do třiceti.“

- **DO3:** (v případě kladné odpovědi): Kolik dětí byste chtěl/a mít?

„Asi jenom jedno radši.“

- **DO4:** (v případě kladné odpovědi): Co očekáváte, že Vám může rodičovství přinést, případně vzít?

„Tak vezme mi asi jakoby čas a nějaký to soukromí a může mi dát štěstí, lásku.“

24. Máte pocit, že pobyt v dětském domově ovlivnil Vaše smýšlení o manželství, resp. rodičovství?

„Těžko říct, ale podle mě asi jo.“

- **DO:** Pokud ano, jakým způsobem, jak moc?

„Když jsem byla malá a ještě jsem byla u rodičů, tak jsem chtěla mít svatbu a teď už mi to nepřijde tak důležitý. Takže mě to tady asi v tomhle ovlivnilo docela hodně no.“

Interview č. 4 – Natálie, 15 let

1. Co si představíte nebo co se Vám vybaví pod pojmem manželství (definice)?

„Představuju si, že manželství je vztah mezi dvěma lidma, kteří se mají rádi a proto se vezmou.“

2. Jak si představujete manželství, respektive život v manželství z hlediska výhod a nevýhod?

„Výhodou je asi možnost být více spolu, trávit spolu čas. Taky asi nějaký zázemí, kde je nám dobře no a taky je asi výhoda to, že máme někoho, komu se můžeme svěřit třeba s nějakým problémem, že na to nebudeme sami. No a nevýhoda mě teď žádná nenapadá.“

3. Myslíte si, že se uzavřením manželství nějak změní život partnerů?

„Myslím si, že to nebude stejný.“

- **DO:** Pokud ano, jakým způsobem, jak moc? Co konkrétně se tam může změnit?

„No třeba spolu začnou bydlet, změní se jejich povinnosti. Asi taky budou mít méně soukromí, když budou bydlet spolu. Taky si asi pořídí dítě, což bude velká změna.“

4. Co podle Vás obnáší manželství z hlediska práv a povinností?

„Manželé by si měli naslouchat. Měli by se k sobě hezky chovat. Taky by se asi měli respektovat a nelhat si. Jeden o druhého by se měl starat a navzájem se podporovat, třeba finančně a tak.“

5. Jaké okolnosti či důvody považujete za důležité k uzavření manželství?

„Podle mě je důležité, aby se měli oba rádi, byli spolu šťastní a to je asi všechno.“

6. Co si myslíte, že vede lidi k tomu, aby se brali?

„Hlavně to, že se mají jako hodně, hodně moc rádi a chtějí spolu být navždy.“

7. Co si představíte nebo co se Vám vybaví pod pojmem rodičovství (definice)?

„Že dva manželé spolu mají dítě a starají se o ně.“

8. Jak si představujete život jedince jakožto rodiče?

„Je to asi náročné, s dětmi je totiž hodně práce no a to je asi všechno.“

9. Změní se něco v životě člověka, když se stane rodičem?

„Jo, změní.“

- **DO:** Pokud ano, co?

„Nebude mít najednou klid, protože děti často brečí. Taky nebudou mít už moc soukromí a budou muset dělat hodně práce.“

10. Co podle Vás obnáší rodičovské role?

„Tak třeba pracovat, dát dítě do školky, starat se o to dítě a vychovávat ho.“

11. Jaké jsou podle Vás důležité okolnosti pro narození dítěte?

„Je asi důležitý mít nějaký bydlení a peníze, aby se mohli kupovat potřebné věci. Prostě aby bylo nějaký dobrý zázemí. A taky aby to dítě měli rodiče rádi, aby ho chtěli.“

12. Víte, co vše s rodičovstvím souvisí?

„Hm, s tím souvisí hlavně to starání o děti, taky odpovědnost. Jo a měli by se o dítě starat oba, třeba když maminka není nablízku, tak by se měl postarat tatínek.“

13. Jaký názor máte na manželství, jak ho vnímáte?

„Myslím si, že manželství na jednu stranu je důležitý, ale na druhou stranu to taky není úplně nutné. Každý to vnímá jinak. Já беру svatbu jako důležitou událost, takže se dá říct, že mám na manželství kladnej názor, jsem pro to, aby se lidi brali.“

14. Myslíte si, že je důležité, aby se lidé v dnešní době brali?

„Je to důležitý“

- **DO:** Proč ano/ne?

„No je to takový hezký a taky pak mají něco společného, mají stejné příjmení.“

15. Domníváte se, že manželství je podmínkou pro založení rodiny, případně vnímáte jako nutné, aby dva lidé, kteří spolu mají dítě, byli manželé?

„Asi spíš jo.“

- **DO:** Proč ano/ne?

„Podle mě by nejdřív měla být svatba a až potom dítě. Přijde mi to takhle správný. A taky tahle zjistí, jestli se chtějí a jestli spolu můžou mít dítě.“

16. Jaký je Váš názor na alternativní formy soužití, jako je nesezdané soužití, registrované partnerství či život tzv. singles?

„Tohle mi nepřijde úplně správný, lidi by se měli brát a každý by měl mít někoho k sobě, aby mu nebylo třeba smutno. Jinak registrované partnerství mi nevádí, je to něco jako svatba, takže je to asi v pořádku.“

17. Jaký názor máte na rodičovství, jak ho vnímáte?

„Na rodičovství mám názor, že je fajn. Je hezký, když se máme o koho starat, je to potom takový veselejší.“

18. Jaký máte názor na děti, co pro vás děti představuje?

„Děti mám ráda, představují pro mě budoucnost. I když můžou někdy zlobit, pořád si myslím, že je dobré je mít, a že pak aspoň nejsme sami, že nám dělají radost.“

19. Jaký máte názor na fenomén bezdětnosti?

„Myslím si, že to je v pořádku. Třeba když se na to ty lidi necítí připraveni, tak je lepší aby to dítě neměli, než aby se o něj pak nestarali a neměli ho třeba rádi.“

20. Jaký význam má manželství v kontextu Vaší budoucnosti konkrétně pro Vás?

„Pro mě je manželství asi důležitý, jednou se určitě chci vdát, abych měla třeba nějakou tu jistotu nebo zázemí a mohla sem mít děti.“

21. Chcete v budoucnu vstoupit do manželství, nebo uvažujete spíše o alternativní formě soužití?

„Určitě to manželství.“

- **DO:** (v případě, že informant chce vstoupit do manželství): Máte představu, v jakém časovém horizontu byste se případně chtěl/a oženit/vdát?

„Asi kolem třiceti let.“

22. Jaký význam má rodičovství v kontextu Vaší budoucnosti konkrétně pro Vás?

„Pro mě jsou děti důležité, jednou bych je určitě chtěla. Představuji pro mě hodně.“

23. Plánujete či uvažujete o tom, že si v budoucnu pořídíte dítě, resp. děti? (Chcete mít v budoucnu vlastní děti?)

„Ano.“

- **DO1:** Jaké důvody Vás vedou či vedly k tomuto rozhodnutí?

„Kdybychom byli sami, bylo by to takový smutný, byla by to nuda. Jen bychom chodili do práce a doma by na nás nikdo nečekal.“

- **DO2:** (v případě kladné odpovědi): Máte představu, v jakém časovém horizontu byste chtěl/a mít první dítě?

„Asi ve dvaceti dvou.“

- **DO3:** (v případě kladné odpovědi): Kolik dětí byste chtěl/a mít?

„Dvě, aby to první pak nebylo samo.“

- **DO4:** (v případě kladné odpovědi): Co očekáváte, že Vám může rodičovství přinést, případně vzít?

„Vzít mi může třeba klid a soukromí, naopak mi přinese určitě štěstí a radost. Nebudu se určitě nudit.“

24. Máte pocit, že pobyt v dětském domově ovlivnil Vaše smýšlení o manželství, resp. rodičovství?

„Měla bych úplně stejné názory, nic by se na tom nezměnilo.“

Interview č. 5 – Marek, 17 let

1. Co si představíte nebo co se Vám vybaví pod pojmem manželství (definice)?

„Citová vazba, nějaký vztah mezi dvěma lidma, kterej je závaznej. Když se má někdo hodně rád, což je v dnešním světě výjimečný, tak se prostě rozhodnou být fakt spolu a vezmou se, maj svatbu.“

2. Jak si představujete manželství, respektive život v manželství z hlediska výhod a nevýhod?

„Asi stejně jako mimo něj, akorát sem prostě už s někým svázaný, prostě nějakou danou věcí. Výhody a nevýhody sou asi stejný jako před svatbou, mělo by tam bejt nějaký zázemí, nějaká jistota, což podle mě přináší prakticky asi každej vztah, no a nevýhoda je třeba to, že je pak těžký se rozejít, třeba kvůli majetku a tak no.“

3. Myslíte si, že se uzavřením manželství nějak změní život partnerů?

„Jo.“

- **DO:** Pokud ano, jakým způsobem, jak moc? Co konkrétně se tam může změnit?

„No ty majetky jednoho a druhýho se spolčej dohromady, prostě ty finance budou společný a příjmení to samý, to taky budou mít společný.“

4. Co podle Vás obnáší manželství z hlediska práv a povinností?

„Já si myslím, že každej má většinou právo prostě na cokoli. Když je demokracie, tak svobodnej názor, svoboda všeho, jakoby dá se říct. A povinnosti starat se jeden o druhýho, o jeho potřeby.“

5. Jaké okolnosti či důvody považujete za důležité k uzavření manželství?

„Asi lásku, nějaký delší vztah s tím druhým člověkem, to, že to oba chtějí.“

6. Co si myslíte, že vede lidi k tomu, aby se brali?

„To, že se mají hodně rádi nebo to, že oni se brali taky, tak se mi vezmem taky, nějaká ta jakoby tradice asi. Taky třeba asi kvůli náboženství, když je křesťanství, tak třeba co se týče nějakých návyků, osobního přesvědčení.“

7. Co si představíte nebo co se Vám vybaví pod pojmem rodičovství (definice)?

„Rodičovství? Tak asi starosti, zmatek, prostě já nevím, je to takový jak bych to řek, asi spíš nevím no. Prostě asi ty starosti, nutnost starat se o to dítě, bejt za něj zodpovědný. Bytost, který musíme dát víc než někomu jinýmu.“

8. Jak si představujete život jedince jakožto rodiče?

„Člověk se o to dítě musí starat, má vyživovací povinnost, musí prostě zabezpečit to dítě, musí mu dát prakticky všechno tak, aby ho pak nesebrala sociálka, soudy a tak podobně.“

9. Změní se něco v životě člověka, když se stane rodičem?

„Jo, změní.“

- **DO:** Pokud ano, co?

„Podle mě si uvědomí hodně věcí, že si už nemůže dovolit být tak často s kamarádama jako před tím nebo že už nemá takovou volnost, že se prostě musí starat i ve svém volném čase o někoho, kdo to potřebuje.“

10. Co podle Vás obnáší rodičovské role?

„Tak ta péče, jakoby to dítě vychovat tak, aby jednou prostě vědělo, že je jako normální, že ho nevychová k něčemu špatnému, ale k odpovědnosti a slušnosti.“

11. Jaké jsou podle Vás důležité okolnosti pro narození dítěte?

„Mít zabezpečený byt, mít finanční obnos nějaký v kapse, mít už předem zařízený věci pro něj a tak dál.“

12. Víte, co vše s rodičovstvím souvisí?

„Odpovědnost, starosti, úplně všechno. Prakticky i omezení, co se týče vlastního času, buď' puď s kamarádama na pivo, nebo se budu starat o dítě. Člověk pak už nemá tolik svobody. Už nemůže dělat to co dřív.“

13. Jaký názor máte na manželství, jak ho vnímáte?

„Když se má někdo s někým rád, tak je to hezký jo, ale jako když by mi někdo řekl, že se se mnou chce vzít, tak asi bych o tom přemýšlel, ale asi bych si to musel hodně rozmyslet, třeba jednou se to může pokazit, to prostě nikdy nevíte. Takže asi ne moc dobře, asi úplně manželství neberu nějak dobře.“

14. Myslíte si, že je důležité, aby se lidé v dnešní době brali?

„Prakticky asi ani ne, ale ten kdo si myslí, že jo, tak mu v tom fandím.“

- **DO:** Proč ano/ne?

„Já nevím, asi to prostě není potřeba, sou asi důležitý jiný věci, třeba jestli sou ty dva spolu spokojený a když jo, tak na to nepotřebují papír.“

15. Domníváte se, že manželství je podmínkou pro založení rodiny, případně vnímáte jako nutné, aby dva lidé, kteří spolu mají dítě, byli manželé?

„Není to podmínkou.“

- **DO:** Proč ano/ne?

„Tak dítě můžou mít lidi i mimo manželství, pokud tam není nějaká ta víra. Prostě to manželství není pro to dítě důležitý, žádný zákon to nezakazuje. Spíš aby mělo to dítě zázemí a všechno, co potřebuje. Jemu je jedno, jestli sou jeho rodiče manželé nebo ne.“

16. Jaký je Váš názor na alternativní formy soužití, jako je nesezdané soužití, registrované partnerství či život tzv. singles?

„Tak jako bez partnera budou ty lidi bitý sami na sobě, prostě že celý život sami. I když jo, mám kamarády, ale to není jako mít někoho druhého k sobě. Ale jinak asi je mi to jedno, bez svatby se dá žít a registrovaný partnerství, to je každého věc, s kým žije.“

17. Jaký názor máte na rodičovství, jak ho vnímáte?

„Asi normální, když chce někdo dítě, tak ho prostě má. Na tom není nic špatného.“

18. Jaký máte názor na děti, co pro vás děti představuje?

„Na děti jako takový asi normální, nevadí mi. Taky sem byl dítě a každé na tomhle světě má nějaký účel. Přijdou mi fajn.“

19. Jaký máte názor na fenomén bezdětnosti?

„Asi že lidi omezují svoji budoucnost, že se třeba o ně nebude mít kdo postarat, až budou starý a nezvládnou si zařídit nějaký věci. Že po nich taky nic nezůstane.“

20. Jaký význam má manželství v kontextu Vaší budoucnosti konkrétně pro Vás?

„V mojí budoucnosti? Asi si myslím, že bez toho dokážu žít, když ten druhý nebude chtít, není to pro mě důležitý.“

21. Chcete v budoucnu vstoupit do manželství, nebo uvažujete spíše o alternativní formě soužití?

„Asi jo, ale asi bych si musel hodně ujasnit s tím partnerem, abych věděl, jestli to má tu cenu nebo jestli nemá.“

- **DO:** (v případě, že informant chce vstoupit do manželství): Máte představu, v jakém časovém horizontu byste se případně chtěl/a oženit/vdát?

„Třeba kolem ty třicítky, možná spíš až tak kolem pětatřiceti, prostě nějak později.“

22. Jaký význam má rodičovství v kontextu Vaší budoucnosti konkrétně pro Vás?

„Vnímám to tak, že když to přijde, tak prostě to přijde, ale dítě bych chtěl mít určitě.“

23. Plánujete či uvažujete o tom, že si v budoucnu pořídíte dítě, resp. děti? (Chcete mít v budoucnu vlastní děti?)

„Jo.“

- **DO1:** Jaké důvody Vás vedou či vedly k tomuto rozhodnutí?

„Prostě protože mi to přijde jako součást, něco máho, že po mě něco zůstane.“

- **DO2:** (v případě kladné odpovědi): Máte představu, v jakém časovém horizontu byste chtěl/a mít první dítě?

„Nevím, to je asi na osudu. Klidně za rok, za dva, za deset. Jak to přijde, tak to přijde.“

- **DO3:** (v případě kladné odpovědi): Kolik dětí byste chtěl/a mít?

„Nevím, třeba tři.“

- **DO4:** (v případě kladné odpovědi): Co očekáváte, že Vám může rodičovství přinést, případně vzít?

„Starosti, radost a co mi to může vzít, asi finance, určitě čas a takhle no.“

24. Máte pocit, že pobyt v dětském domově ovlivnil Vaše smýšlení o manželství, resp. rodičovství?

„Určitě jo.“

- **DO:** Pokud ano, jakým způsobem, jak moc?

„Vzhledem k tomu, že rodiče mě nevychovali, prakticky od mala vyrůstám mezi cizíma lidma, i když se ty lidi snaží bej jako rodiče, tak je to prostě něco, co ten život totálně změní úplně a myslím si, že bych měl jiný názor, ale jak by se lišil, to nejsem schopnej říct, protože bych musel přijít z tý rodiny, nedokážu to porovnat.“

Interview č. 6 – Šárka, 19 let

1. Co si představíte nebo co se Vám vybaví pod pojmem manželství (definice)?

„Je to sňatek dvou lidí, kterej uzavřou pod, jakoby vzájemně, že se na tom domluví.“

2. Jak si představujete manželství, respektive život v manželství z hlediska výhod a nevýhod?

„Je to občas složitý, ale má to i svoje výhody, že to maj všechno společný, že ty děti třeba potom maj stejný příjmení po otci, jakoby po obou. Nevýhody sou pak třeba při rozvodu. Když maj děti, tak pak maj třeba střídavou péči a potom si musej rozdělovat ten majetek a tak.“

3. Myslíte si, že se uzavřením manželství nějak změní život partnerů?

„Já si myslím, že ne, jenom prostě mají nějakej list, jakoby nějakej papír, kterej to potvrzuje.“

4. Co podle Vás obnáší manželství z hlediska práv a povinností?

„Tak práva asi finance, maj společnej účet, asi taky nějaky informace, co ten druhej chce udělat nebo tak. Povinností může asi bejt, že se k sobě maj chovat pěkně, neublížovat si, dát si nějakej prostor. Asi je to hodně na dohodě, na souznění těch lidí, jakože oni se domluví, je to na nich.“

5. Jaké okolnosti či důvody považujete za důležité k uzavření manželství?

„Lásku, to jestli se spolu cítí dobře a jestli si dokážou představit společný bydlení, ten život spolu.“

6. Co si myslíte, že vede lidi k tomu, aby se brali?

„Asi to, že se maj rádi, asi taky rozum, a že chtěj a nechtěj bejt jen normální partneři, ale chtěj to nějak potvrdit ten vztah.“

7. Co si představíte nebo co se Vám vybaví pod pojmem rodičovství (definice)?

„Je to nějaká odpovědnost za to dítě, co spolu maj. No jakože ta odpovědnost, starání se o ty děti.“

8. Jak si představujete život jedince jakožto rodiče?

„Asi náročně, protože dítě potřebuje hodně péče a přítomnost toho rodiče.“

9. Změní se něco v životě člověka, když se stane rodičem?

„Já si myslím, že jo.“

- **DO:** Pokud ano, co?

„Člověk pak má větší starosti, větší odpovědnost a takový to, jak se tomu říká, no teď si nevzpomenu.“

10. Co podle Vás obnáší rodičovské role?

„Tu péči o dítě, nějakou výchovu, starání se, že můžu někomu dát tu svoji mateřskou lásku. A otcové to maj docela jednoduchý, většinou jen pracují a je na nich žít tu rodinu, většinou o to dítě pečuje jen matka.“

11. Jaké jsou podle Vás důležité okolnosti pro narození dítěte?

„Zázemí, peníze, aby měli dostatek a hlavně aby se moc nehádali, aby spolu vycházeli.“

12. Víte, co vše s rodičovstvím souvisí?

„Odpovědnost, starost, mít to dítě rád.“

13. Jaký názor máte na manželství, jak ho vnímáte?

„Mně to přijde normální, jak kdybych žila s partnerem, jenom prostě máme papír a prstýnek. Nevidím tam moc rozdíl oproti tomu s někým žít bez té svatby. Ale vnímám to asi normálně, asi je to přirozený v tom vztahu po nějaký době.“

14. Myslíte si, že je důležité, aby se lidé v dnešní době brali?

„Asi ne.“

- **DO:** Proč ano/ne?

„Je to jak na kom, kdo chce, takže to není důležitý. Prostě jak se kdo rozhodne, jak to cítí.“

15. Domníváte se, že manželství je podmínkou pro založení rodiny, případně vnímáte jako nutné, aby dva lidé, kteří spolu mají dítě, byli manželé?

„Je to spíš jedno, spíš mi to nepřijde důležitý.“

- **DO:** Proč ano/ne?

„Protože v dnešní době je už hodně partnerů, který mají dítě a nejsou manželé a ostatním to nevádí jako dřív. Dřív to bylo jiné, asi byla ostuda mít dítě a nebýt manželé.“

16. Jaký je Váš názor na alternativní formy soužití, jako je nesezdané soužití, registrované partnerství či život tzv. singles?

„Nevadí mi to, je to každého věc jak a s kým žije. Ale asi třeba ty singl to mají jednodušší, protože jakoby nemusejí mít takové starosti s tím člověkem a můžou si jít, za kým chtějí. Registrovaný partnerství je takový normální, jenom u nás v Česku to je pořád takový, jakože špatný.“

17. Jaký názor máte na rodičovství, jak ho vnímáte?

„Rodičovství je podle mě fajn, ale je na každém člověku, na každý ženě jestli chce mít děti nebo ne, je to svobodná vůle. Když se na to ta žena necítí, tak ty děti mít nebude, není to povinnost a ostatní by to rozhodnutí měli respektovat.“

18. Jaký máte názor na děti, co pro vás děti představuje?

„Radost, občas nervy, ale jinak to jde no, takže asi k nim mám celkově asi dobrý vztah.“

19. Jaký máte názor na fenomén bezdětnosti?

„Tak ty lidi k tomu asi mají nějaký důvod, proč nemají děti a je to jejich věc. Mně to asi nevádí, když někdo ty děti prostě nechce, ono je to asi lepší, když je takovýhle lidi nemají, než aby je měli a nebyli schopný jim dát nějaký ten pocit lásky a to dobrý zázemí.“

20. Jaký význam má manželství v kontextu Vaší budoucnosti konkrétně pro Vás?

„Manželství pro mě asi není tak důležitý, jako někdy jo, ale i tak se dá bez toho žít.“

21. Chcete v budoucnu vstoupit do manželství, nebo uvažujete spíše o alternativní formě soužití?

„Třeba někdy jo.“

- **DO:** (v případě, že informant chce vstoupit do manželství): Máte představu, v jakém časovém horizontu byste se případně chtěl/a oženit/vdát?

„Když, tak asi ve dvaceti třech, čtyřech.“

22. Jaký význam má rodičovství v kontextu Vaší budoucnosti konkrétně pro Vás?

„No jednou bych jako děti asi chtěla, ale ještě se rozhoduju. Asi je fajn ty děti mít, ale záleží, jak se na to budu pak cítit, jaký to pro mě bude za pár let. Ale rozhodně si to dokážu představit s těma dětma.“

23. Plánujete či uvažujete o tom, že si v budoucnu pořídíte dítě, resp. děti? (Chcete mít v budoucnu vlastní děti?)

„Asi spíš jo.“

- **DO1:** Jaké důvody Vás vedou či vedly k tomuto rozhodnutí?

„Abych nebyla sama, jen s tím manželem, třeba taky až zestárnu, tak se o mě bude mít kdo postarat.“

- **DO2:** (v případě kladné odpovědi): Máte představu, v jakém časovém horizontu byste chtěl/a mít první dítě?

„Kolem pětadvaceti asi.“

- **DO3:** (v případě kladné odpovědi): Kolik dětí byste chtěl/a mít?

„Maximálně dvě.“

- **DO4:** (v případě kladné odpovědi): Co očekáváte, že Vám může rodičovství přinést, případně vzít?

„Vezme mi to psychiku, ten klid a sílu, taky čas pro sebe a dá mi to tu radost a ve stáří aspoň pak nebudu sama.“

24. Máte pocit, že pobyt v dětském domově ovlivnil Vaše smýšlení o manželství, resp. rodičovství?

„Já si myslím, že jo.“

- **DO:** Pokud ano, jakým způsobem, jak moc?

„Tady v dětském domově sme jakoby jedna velká rodina a kdybych byla jenom já sama v rodině, tak by to bylo takový jiný než teď a prostě by mě to ovlivnilo jinak. Hlavně asi v tom, že bych na to manželství nahlížela jinak, asi by pro mě bylo třeba důležitější. I ty děti by pro mě asi měly jinej význam no.“